

הפקולטה להנדסה המחלקה להנדסת תעשיה וניהול

# פרויקט גמר

דו"ח מסכם

אפיון ופיתוח מערכת לניתוח אותות קצב לב
Design and development of a software for analyzing heart rate signals

מנחים: ד"ר אבינועם בורובסקי וגברת דנה רידל

מגישות: נעם שניאור וספיר קורן

28.07.21 : תאריך הגשה

תקציר

במחלקה להנדסת תעשיה וניהול מבוצעים ניסויים בסימולטור הנהיגה, שמטרתם לנתר קצב לב בזמן נהיגה

ולשקף את מידת הלחץ או העומס על הנבדקים במהלך הניסוי. בניסויים מסוג זה, מחברים את הנבדקים

למכשיר ה-BIOPAC. מכשיר זה, מספק פלט גולמי של המדדים הפיזיולוגיים של הנסיין, ועל מנת להפיק מהפלט מידע קונקרטי אודות מצב הנבדק בשלבי הניסוי השונים, נדרש תהליך מקדים של עיבוד הפלט.

פרויקט זה אפיין ופיתח כלי תוכנה התומך בניסויים בסימולטור הנהיגה אשר עושים שימוש במכשיר

הBIOPAC, ומעבד את פלט המכשיר בצורה אוטומטית. כלי זה, מבצע אוטומציה עבור ניסוי יחיד, עם

מספר שונה של נסיעות, אירועים וקבוצות.

הפרויקט התבצע במספר שלבים. בשלב הראשון, ביצענו איסוף דרישות וערכנו סקר ספרות לצורך הכרת

עולם התוכן אשר עסק במדדים הפיזיולוגיים (קצב הלב ושונות קצב הלב), ולצורך בחירת שפת התכנות

האידיאלית ועיצוב הכלי התכנותי עבור הפרויקט. בשלב השני סקרנו כלים ושיטות לניתוח סטטיסטי של

HRV, באופן שיתאים בצורה המיטבית ביותר לניסויים המבוצעים בסימולטור הנהיגה. בשלב השלישי,

עיצבנו ותכנתנו באמצעות שפת Python את הכלי, אשר כולל בתוכו את ארבע השיטות שנבחרו עבור מדד

HRV באופן אדפטיבי, כך שיאפשר תאימות למספר רחב ככל הניתן של ניסויים במבנים שונים. במהלך שלב

זה, התבצע עיצוב ותכנון של ממשק גרפי למשתמש, שנועד להתאים למשתמשים גם ללא ידע בתכנות ולהיות

ידידותי ככל הניתן. כמו כן, במהלך התכנות הושם דגש על תכנות מודולרי ויעיל. לאחר השגת התוצר

התכנותי הרצוי, ערכנו בדיקות באמצעות פלטים משני ניסויים שבוצעו במחלקה. בשלב האחרון, הכנו מדריך

למשתמש והסבר מקיף על הכלי בכתב ובסרטון הדרכה מצולם.

מעבר לעיבוד הנתונים והפקת טבלה עם כלל תוצאות הניסוי, הכלי מאפשר מספר פונקציות נוספות. ראשית,

הכלי מאפשר למשתמש לנפות ערכים חריגים (שיצאו כפלט ממכשיר הBIOPAC), לפי טווח מותאם אישית

או כברירת מחדל לפי הערכים המקובלים מהספרות. שנית, ניתן לראות את מדדי איכות הנתונים עבור כל

שיטה שחושבה וכן להציג את התוצאות בצורה ויזואלית על ידי הפקת גרפים מגוונים בהתאמה אישית.

הכלי החדש עונה על דרישות הפרויקט בכך שמבצע אוטומציה של תהליך הפקת מדדי קצב הלב ושונות קצב

הלב עבור נבדקים בסימולטור הנהיגה. באמצעות המדדים המתקבלים מהכלי, חוקרים במחלקה יוכלו לבצע

ניתוחים סטטיסטיים על המדדים שהתקבלו, ללא סידור ועיבוד של הפלט הגולמי בצורה ידנית, וכך לחסוך

זמן רב ולמנוע טעויות חישוב. הטמעת הכלי החדש בעבודתם העתידית של חוקרים במעבדה תאפשר להם,

גם אם אין להם ידע קודם בתכנות, להפיק בקלות ובמהירות מידע מעובד לגבי מצבם הרגשי של נבדקים על-

בסיס נתונים גולמיים מכשיר ה-BIOPAC.

מילות מפתח: מדדים פיזיולוגיים, קצב לב, שונות קצב לב, BIOPAC

עמוד | 2

# תוכן עניינים

2	
6	פרק 1 - מבוא
7	פרק 2 - סקירת ספרות
7	
7	מדדים פיזיולוגיים
7	מערכת העצבים הסימפתטית והפאראסימפתטית
8	HR - Heart Rate קצב לב
8	חישוב קצב לב HR
8	שונות קצב לב HRV - Heart Rate Variability
9	ECG (אקייג) - פלט המדידה
10	רקע לניתוח HRV
10	ניתוח HRV בנהיגה
11	מדדים של שונות קצב הלב HRV
11	Root Mean Square of the Successive Differences - RMSSD מדד
11	
11	Percentage of Adjacent RR Intervals Differing more than 50 ms - pNN50 מדד
12	Standard deviation of successive differences of R-R intervals - SDSD מדד
12	HRV triangular index – HRVTi מדד
12	תהליך ניתוח הנתונים עבור HRV
13	בחירת שפת Python
15	ממשק להצגת שונות קצב לב
15	פלטפורמת נתונים
17	
18	חבילות פתוחות בPython
20	ניתוח DATA ניתוח
20	ניפוי חריגים
20	מתאם פירסון
21	סטיית תקן וממוצע
22	להמערת הנפתע (hov nlot) מרוענת הנפתע (hov nlot)

23	פרק 3 - תכנון הפרויקט
23	1. תיאור המצב הקיים
23	כלי המחקר
23	הסימולטור
23	מכשיר ה-BIOPAC
24	
24	3. בחירת שיטות לניתוח HRV
25	4. איצוב הכלי
25	
26	דיאגרמת מצבים
27	קריטריונים להערכת הפרויקט
27	אתגרים, קשיים וסיכונים
28	פרק 4 - יישום הפרויקט ותוצאותיו
28	1. הכלי התכנותי
31	2. תיקוף הכלי
31	
32	פרק 5 - סיכום
32	סיכום הישגי הפרויקט ותוצריו
32	המלצות להמשך מחקר ופיתוח
33	
34	ביבליוגרפיה
38	נספחים
38	נספח א – דרישות
40	נספח ב - תיקוף הכלי
41	נספח ג – קוד ב-Python
41	globals קובץ
43	HRV_METHODS קובץ
46	LAYOUT_UI קובץ
60	EARLY_P_FUNCTIONS קובץ
69	
87	main קובץ

## רשימת איורים

9	<b>איור 1</b> - אות אק״ג טיפוסי
13	איור 2 - גודל פרויקט ממוצע לפי שפת תכנות
14	איור 3 - נאמנות לשפות Python ו-R
16	איור 4 - חלון ה- GUI הראשי של RR-APET
16	איור 5 - ממשק המשתמש הגרפי של R-DECO
17	איור 6 - חלון התוצאות של מדדי ה-HRV בתוכנה RR-APET
17	איור <b>7</b> - ממשק להצגת תוצאות מדדי HRV במרחב הזמן
18	איור 8 - גרפים לדוגמא מחבילת BioSPPy
19	
19	HeartPy Plot - <b>10 :</b> איור 10 - HeartPy Plot : זיהוי פסגות R ב
20	עם סימון חריגים מחבילת R-Peak-Detection עם סימון חריגים מחבילת איור 11 - גרף איור 11 - גרף איור 11 - גרף איור איור וויים מחבילת איור 11 - גרף איור שוויים מחבילת איור איור וויים מחבילת איים מחבילת אוים מחבילת אוים מחבילת אויים מחבילת אוים מחבים מחבילת אוים מוים מוים מוים מוים מחבילת אוים מחבילת אוים
	המותאמים HR - מציג את מקדמי המתאם של פירסון בין תדירות הטרדות כרוניות ומדדי ה- $\mathbf{H}\mathbf{R}$
21	לקצב הנשימה הבסיסי
21	איור 13 - מציג את מקדמי המתאם של פירסון בין כל המדדים
	איור 14 - טבלה המציגה סיכום סטטיסטי של מדדים פיזיולוגיים המודדים עומס עבודה בדרכים עם
22	צפיפות תנועה משתנה
23	<b>איור 16</b> - סימולטור הנהיגה
	איור 17 - מדידת נבדק באמצעות חיישנים של מכשיר ה-BIOPAC
	איור 18 – תרשים ארכיטקטורת היישום
	<b>איור 19</b> - דיאגרמת מצבים
28	<b>איור 20 -</b> תרעירו עלרי הרלי התרוותי

## פרק 1 - מבוא

פרויקט זה עוסק באפיון ופיתוח כלי לניתוח אותות פיזיולוגיים המופקים באמצעות מכשיר ה-BIOPAC. מכשיר ה-BIOPAC משמש לצורך מחקרי על מנת לעקוב אחר תגובות הנסיין ומדדיו הפיזיולוגיים בשלבי הניסוי השונים. המכשיר מודד את נפח הדם PPG, ממנו ניתן להסיק על שונות קצב הלב- HRV ועל קצב הלב- HR.

מטרת הפרויקט, הינה לסייע למחקרים המבוצעים במעבדת סימולטור הנהיגה במחלקה להנדסת תעשייה וניהול באוניברסיטת בן גוריון. פרויקט זה יאפשר מדידה אובייקטיבית של עומס ולחץ על הנבדקים במהלך נהיגה בסימולטור, באמצעות אותות קצב לב. קיים צורך ממשי בביצוע פרויקט זה משום שכיום נתוני האותות הפיזיולוגיים הנאספים ממכשיר ה BIOPAC הינם נתונים גולמיים, אשר מהם לא ניתן להסיק על מצב הנבדק בשלבי הניסוי השונים. כלומר לפני מימוש הפרויקט, הנתונים הגולמיים נשלחו לגורמים חיצוניים על מנת לעבד אותם ולהפיק מהם ממצאים. הכלי התכנותי שנבנה בפרויקט זה מבצע ניתוח ועיבוד של האותות הפיזיולוגיים הנמדדים באמצעות מכשיר ה- BIOPAC ובכך מונע את הצורך לשלוח את הנתונים הגולמיים לעיבוד חיצוני, ועתיד לסייע למחקרים המבוצעים במחלקה באמצעות המכשיר. כלי תכנותי זה, הינו כלי אדפטיבי אשר תומך בסוגים שונים של ניסויים (מספר נסיעות, אירועים, קבוצות ונבדקים, המותאם לניסוי באופן ייחודי).

פרויקט זה, הינו פיתוח כלי תכנותי אשר עוסק בניתוח נתונים. הכלי, יספק לעורך הניסוי (המשתמש) ניתוח שרויקט זה, הינו פיתוח כלי תכנותי אשר עוסק בניתוח נתונים. הכלי, יספק לעורך הניסוי (RMSSD ,SDNN, PNN50) לניתוח שונות קצב לב וכן את קצב הלב הממוצע. תוצאות הניתוח יכללו ערך מדד עבור כל נסיין בכל אירוע בו השתתף במהלך הניסוי וכן יתאפשר למשתמש לראות את מדדי איכות הנתונים עבור כל מדד. בנוסף, הכלי מאפשר לבדוק אם התקבלו מדדים חריגים ולהוציא אותם מהניתוח, וכן מציג את הנתונים בצורה ויזואלית על ידי גרפים ייחודים לבחירתו של המשתמש. הפרויקט עמד במטרותיו, שכן הכלי התכנותי מכיל את הדרישות שהוגדרו.

על מנת לבנות כלי שיתאים לדרישות הפרויקט, הוחלט לתכנת את הכלי בשפת Python. כמו כן, על מנת לתקף את הכלי התכנותי, ביצענו ניתוח ידני של שני ניסויים שבוצעו במעבדת הסימולטור והשווינו את התוצאות אל מול פלט התוכנה שבנינו.

השלבים העיקריים בביצוע הפרויקט היו: היכרות עם המדדים הפיזיולוגיים, השוואת שפות תכנות ובחירת שפת התכנות המתאימה לדרישות הפרויקט, היכרות ובחירת שיטות לניתוח המדדים הפיזיולוגיים, עיצוב הכלי ותכנותו, תיקוף הכלי ובניית מדריכים למשתמש.

הישגי הפרויקט הינם כלי תכנותי אדפטיבי, המתאים למספר רב של ניסויים המתבצעים במעבדת סימולטור הנהיגה, המבצע ניתוח של קצב הלב וארבעה מדדי HRV (שונות קצת לב) עבור כל נסיין בשלבי הניסוי השונים, ומציג את התוצאות בטבלה וכן באמצעות גרפים, ומאפשר ניפוי ערכים חריגים מהתוצאות. כמו כן, הכלי מותאם למשתמשים ללא רקע תכנותי.

# פרק 2 - סקירת ספרות

## הקדמה

בעת נהיגה, אירועים רבים בסביבת הנהג עשויים לגרום לעומס עבודה מנטאלי על הנהג. את עומס העבודה המנטאלי ניתן לחלק לטווחים כאשר בקצה העליון נמצא המתח ובקצה התחתון עייפות או נמנום, ואלו מצביעים על רמות עירור גבוהות או נמוכות בהתאמה (Brookhuis & de Waard, 2010).

ברמות עירור קיצוניות, כלומר גבוהות מאוד או נמוכות מאוד, הגירוי החושי לא מתפקד כראוי, ועל כן רמות הביצוע של משימות בכביש עלולות להיפגע ואף לגרום לתאונות. עקב כך, יש לשמור על עומס עבודה מנטאלי מאוזן בזמן נהיגה שיבטיח נהיגה בטיחותית (Yerkes & Dodson, 1908).

מחקרים רבים הוכיחו כי לעומס עבודה מנטאלי יש השפעה ברורה על מדדים פיזיולוגיים, ביניהם קצב הלב, השתנות קצב הלב ולחץ הדם. ברוב המחקרים שבדקו עומס עבודה מנטלי נמצא כי קצב הלב עולה ושונות קצב הלב יורדת כתוצאה מפעילות מנטאלית מאומצת. דפוס זה של הלב נצפה בעיקר במעבדה בה עושים שימוש במשימות קצרות טווח הדורשות מאמץ נפשי כמו במשימות נהיגה. ניתן ללמוד על עומס העבודה המנטלי והמתח בזמן נהיגה על ידי מדידת השינויים הפיזיולוגיים גם בניסויי נהיגה בסימולטור (Brookhuis & de Waard, 2010).

מכיוון שנהיגה מורכבת מרצף של אירועים והחלטות קצרות טווח (כגון עקיפות, שינויי נתיב, מתן זכות קדימה וכו'), האירועים שנרצה לזהות בפרויקט הם בקבועי זמן של שניות, שיהיה ניתן לזהותם על ידי ניתוח מדדי HRV. על מנת למדוד מדדים פיזיולוגיים, ניעזר במכשיר הBIOPAC שנמצא במעבדת הסימולטור ומודד ECG, ממנו נסיק על קצב הלב והשתנות קצב הלב.

בסקר הספרות אנו נסביר על המדדים הפיזיולוגיים, נציג מספר דרכים מקובלות לחישוב השתנות קצב הלב וכמו כן נציג את שפת התכנות Python, בה בחרנו לקודד את המערכת שלנו ויתרונותיה אשר הובילו לבחירה זו. בנוסף, נציג ממשקים שונים לניתוח שונות קצב הלב, אותם סקרנו על מנת לפתח מערכת נוחה וידידותית למשתמש שתציג בצורה ברורה את המדדים לכל נבדק. בפרק האחרון, נסקרו מספר ניתוחים סטטיסטיים מקובלים בספרות וזאת על מנת להתאים את הכלי לצרכי החוקרים והסטודנטים במעבדת הסימולטור ולשמש אותם בעתיד.

#### מדדים פיזיולוגיים

#### מערכת העצבים הסימפתטית והפאראסימפתטית

מערכת העצבים האוטונומית (ANS) מורכבת משתי תתי מערכות: מערכת העצבים הסימפתטית ומערכת העצבים הפאראסימפתטית, כאשר קצב הלב מווסת על ידן. המערכת הסימפתטית פועלת בעיקר בעת חירום, לחץ או איום פתאומי. לעומת זאת המערכת הפאראסימפתטית פעילה בעיקר במצב של מנוחה בגוף. (Persson et al., 2020)

ניתן למדוד את פעילות ה- ANS באופן לא פולשני מתוך האות של שונות קצב הלב (HRV) המתקבל מאק״ג. כמות פעימות תדרים נמוכים (LF) מהווה מדד לפעילות סימפתטית בעיקר, בעוד שבתדרים גבוהים (HF) כמות הפעימות נחשבת למקור פאראסימפתטי. האיזון בין שתי המערכות הללו נמדד על ידי יחס LF / HF). (Vicente et al., 2011) .LF / HF

<u>אם כן, שתי המערכות מווסתות את קצב הלב, אותו נסקור בפרק הבא.</u>

#### HR - Heart Rate קצב לב

קצב הלב, המכונה דופק, הוא מספר פעימות הלב ליחידת זמן - שבדרך כלל מתבטאת בכמות ביטים לדקה (Tiberio et al., 2013) (bpm). כאשר המערכת הסימפתטית נכנסת לפעילות היא מובילה לקצב לב מוגבר, התכווצויות לב חזקות, וקצב נשימה מואץ ואילו כאשר המערכת הפאראסימפתטית פועלת היא גורמת להפחתת דופק ולירידה בלחץ הדם. אם כך, קצב הלב משקף את האיזון בין פעילות סימפטית לפאראסימפתטית. נתוני קצב הלב רגישים לשינויים כגון: עומס בנהיגה, מתח, ומצב נהיגה כללי. (Kleiger et al., 1991).

#### חישוב קצב לב HR

HR מתאר כיצד אות הדופק משתנה לאורך זמן. המדדים המקובלים המבטאים את ה- HR שנמצאו בספרות הם פעימות לדקה (BPM) והמרווח הממוצע בין פעימות (IBI). ככל שמרווח הזמן בין פעימות ארוך יותר, הקצב איטי יותר, ולהיפך. (Gent et al., 2019).

מדד BPM הוא חישוב הדופק הממוצע בזמן על ידי ספירת מספר הפעימות בפרק זמן של 60 שניות. BPM מדד Beat Per Minute – כלומר BPM, chart Per Minute – מבוטא ב-BPM מבוטא ב-BPM מבוטא ב-BPM מכוחה. (Milivojević et al., 2017).

$$HR(bpm) = \frac{60}{RR(s)}$$

## HRV - Heart Rate Variability שונות קצב לב

עם התפתחות האלקטרוקרדיוגרמה (ECG) הצליחו פיזיולוגים להעריך באופן מדויק את מרווח הזמן בין פעימות האל באלפיות השניה (Draghici & Taylor, 2016). שונות קצב הלב מתארת את השונות בין פעימות הלב באלפיות השניה (HRV מקורם במערכת העצבים הסימפתטית והפאראסימפתטית ולכן ניתן להשתמש בHRV כתיאור כמותי למצבה של מערכת העצבים האוטונומית. מתח, מחלות לב מסוימות, ומצבים פתולוגיים אחרים משפיעים על HRV. כאשר אנו מדברים על HRV אנו למעשה מתכוונים לשונות של מרווחי RR (כלומר מרווחי זמן בין פסגות R עוקבות). (Niskanen et al., 2004). גורמים פיזיולוגיים שונים עשויים להשפיע על HRV כגון מין, גיל, שעון ביולוגי, הנשימה ותנוחת הגוף. (Sztajzel, 2004).

שני הענפים האוטונומיים, מערכת העצבים הפאראסימפתטית והסימפתטית, הם הקובעים העיקריים לגודל התנודות הספונטניות של הלב וכלי הדם. שונות קצב הלב יכולה להוות אינדיקטור למצב לב וכלי דם אינדיבידואלי (Draghici & Taylor, 2016).

HRV כאמור הוא רצף של מרווחי זמן בין פעימות הלב. סדרת המרווחים בין פעימות הלב משמשת לחישוב השונות בתזמון של פעימות הלב בתגובה לתנאים פיזיולוגיים משתנים ולגורמים כמו קצב הנשימה או מצבים רגשיים.

מחקרים הוכיחו כי כאשר אדם נתון לעומס נפשי מוגבר חלה ירידה בשונות קצב הלב. על כן, ניתן להשתמש במדד זה כדי למדוד עומס עבודה נפשי ולחץ נפשי במהלך משימות במורכבות משתנה הכוללות עירנות, עיבוד מידע וקבלת החלטות. (Roscoe, 1992). נמצא כי דפוס התגובה של הלב עשוי להתאפיין

בעלית קצב הלב ולחץ הדם וירידה בשונות קצב הלב , כאשר דפוס זה נצפה בעיקר במעבדה בה עושים שימוש במשימות קצרות טווח הדורשות מאמץ נפשי כמו במשימות נהיגה. (Tiberio et al., 2013). ישנן שימוש במשימות קצרות טווח הדורשות של שונות קצב הלב: שימוש בשיטות ניקוד וניתוח ספקטרלי. נמצא פי ניתוח ספקטרלי של HRV הוא הטכניקה המדויקת ביותר והנפוצה ביותר בניסויים למדידת עומס נפשי. (Draghici & Taylor, 2016),

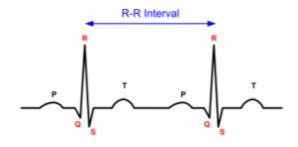
כמו כן, שונות קצב הלב נחקרה גם במעבר בין מצבי ערות למצבי הרפיה קיצוניים. המעבר מאופיין בירידה בתנודה של תדר נמוך מאוד (VLF) של HR כך שנוצרת עלייה בפעילות הפאראסימפתטית ו/או ירידה בפעילות הסימפתטית. במחקר שבוצע על נבדקים בזמן סימולציית נהיגה, חלק מן הנבדקים תועדו כאשר הראו סימני הירדמות. בהתאם לנקודות זמן אלו, נצפתה ירידה ב-HRV בתחילת השינה, כך שהוסק כי קיים קשר בין HRV נמוך למצב של נמנום. (Vicente et al., 2011).

## אק"ג) - פלט המדידה ECG

אלקטרוקרדיוגרם (באנגלית: Electrocardiography, רְשמת לב חשמלית, ובראשי תיבות: אק״ג) הוא פלט הרישום של הפעילות החשמלית של הלב, כפי שנמדד על ידי מכשיר הקרדיוגרף. איור מספר 1 מציג מדידה של דופק אנושי תקין ואת גל הQRS שמייצג את מעבר החשמל דרך חדרי הלב ואת פעולת כיווץ החדרים. גל Q מציג את התנועה החשמלית לעובי קיר שריר גל R מציג את התנועה החשמלית במחיצה הבין חדרית, גל R מציג את התנועה החשמלית בקיר החדרים בחלקם העליון.

האיור מציג את מרווח הRR המציין את המרחק במילי-שניות בין כל שני גלי RR, המופיעים בשתי פעימות האיור מציג את מרווח האווח המרחק במילי-שניות יימרווח אווי RR לב. מרווח האמן בין שני קומפלקסי RR עוקבים נורמליים - כדי להדגיש כי פעימות הלב מנורמלות.

(aho-Ranta et al., 2014)



**איור 1** - אות אקייג טיפוסי (Baldoumas et al., 2018)

## רקע לניתוח HRV

על מנת לחשב את שונות קצב הלב קיימות שיטות המתייחסות לתחום הזמן ושיטות המתייחסות לתחום הזמן המתייחסות לתחום הזמן התדרים. המחלוקת העיקרית העוסקת באופן חישוב ה -HRV היא האם להשתמש במרחב הזמן או במרחב התדר.

שיטות המשתייכות לתחום הזמן נקראות כך מכיוון שהן מבוססות על סדרת הזמן של מרווחי RR רגילים. בשיטות אלה נספרת כמות ה-beat-to-beat בפרק זמן מסוים. ניתן לקבל תובנה נוספת לאופי התנודות על ידי ניתוח התנודות בתחום התדרים. ניתן לפרק HRV למרכיבי התדר המרכיבים את השונות הכוללת ולחשב את כמות הפעמים שאות נמצא בטווח תדרים אחד או יותר. בשיטות אלה נספרות כמות פעימות התדרים הנמוכים (LF) והתדרים הגבוהים (HF).

לפי תחום הזמן, שונות קצב הלב HRV תיקבע על סמך מידת השתנות קצב הלב בפרק זמן מוגדר ואילו לפי תחום התדרים, השונות תיקבע על סמך מידת התפשטות קצב הלב על פני תדרים שונים. (Bilchick & Berger, 2006).

#### ניתוח HRV בנהיגה

במחקר בו התבצעו מבחני נהיגה מעשיים שונים שעוררו לחץ בקרב הנהגים, נמצא קשר בין פרמטרי HRV למצבי מתח. נקבע כי לצורך ניתוח HRV נדרשות לפחות 5 דקות מדידה של תרחישים לכל נבדק. במצב התנועה בכביש בעולם האמיתי הנהגים חווים מתח רב בין רגע ולאחר מכן מתאוששים. הפרמטרים של תחום התדירות לא הראו שינוי משמעותי במהלך המדידה לטווח הקצר, לעומת זאת פרמטרים של תחום הזמן מושפעים ממערכת העצבים האוטונומית מיידית. (Lee et al., 2007).

הוכח LF/HF א כי מדד יחס LF/HF לא היה רגיש כלל לשינויים בעומס העבודה. יחס LF/HF הוכח במחקר נוסף נמצא כי מדד יחס LF/HF לא היה רגיש כלל לשינויים בעומס העבודה. יחס Mehler et al., כמועיל כמבדיל בין אנשים עם ובלי מצבים רפואיים שונים ובהקשרי מחקר אחרים. (2011).

לכן על סמך המחקרים שסקרנו, נתמקד במדדים של מרחב הזמן : SDSD RMSSD, SDNN, pNN50, HRVTi ולא במדדים של מרחב התדר.

## מדדים של שונות קצב הלב HRV

קיימות מגוון דרכים לנתח את שונות קצב הלב HRV, כעת נסקור את הדרכים המקובלות על סמך מאמרים שונים מהספרות.

## Root Mean Square of the Successive Differences - RMSSD מדד

במחקר בו נבחן הקשר בין נוחות הנהג לבין מדדיו הפיזיולוגיים, הוכח כי באמצעות מדד RMSSD ניתן להעריך את נוחות הנהג בשעת הנהיגה. מדד זה מחושב על ידי ממוצע שורש ההפרשים העוקבים או שורש ממוצע ריבועי של הבדלים רצופים בין כל פעימה. שונות קצב הלב נבחרה כמדד אינדקסיאלי שמעיד על מצב הנהג, ואכן לפי המחקר מדד זה מספק מידע אמין על HRV. (Zhang et al., 2018).

: החישוב נעשה באופן הבא

$$RMSSD = \sqrt{\frac{1}{N-1} \cdot \sum_{i=1}^{N-1} ((R-R)_{i+1} - (R-R)_i)^2}$$

כאשר, N מייצג את כמות אינטרוולי הR (שמייצגים את המרחק במילי-שניות בין פעימות הלב התקינות).

#### The standart deviation of NN intervals - SDNN מדד

מחקר נוסף שמטרתו הייתה לבחון את מתח הנהג בזמן מקטעי נהיגה הכוללים מנהרות, קבע כי ערכים מחקר נוסף שמטרתו הייתה לבחון את מתח הנהג בזמן מקטעי נהיגה הכוללים מנהרות, קבע כי ערכים נמוכים יותר של SDNN קשורים לעלייה במתח. (Vollmer, 2015).

SDNN := 
$$\sqrt{\frac{1}{n-1}\sum_{i=1}^{n} \left(RR_i - \overline{RR}\right)^2}$$

Percentage of Adjacent RR Intervals Differing more than 50 ms - pNN50 art

RR של אינטרוולי ms אינטרוולי מספר החפרשים (P) בין (P) בין הפרופורציה (מספר החפרשים הגדול מ- $(Niskanen\ et\ al.,\ 2008)$ 

$$pNN50 = \frac{NN50}{N-1} \times 100\%$$

#### Standard deviation of successive differences of R-R intervals - SDSD מדד

לפי מחקר בו בדקו את השפעת עומס העבודה על נהגים באמצעות את המדדים החזקים החזקים את השפעת שינויים עדינים בעומס העבודה הוא SDSD (יחד עם RMSSD). מביותר ביכולת להראות שינויים עדינים בעומס העבודה הוא RR עוקבים, כאשר D מייצג את (2011). מדד זה מחושב לפי סטיית התקן של ההבדלים בין מרווחי RR עוקבים, כאשר (Niskanen et al., 2004). RR

$$SDSD = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{i=n-1} (D_i - D_{mean})^2}{n-1}}$$

## HRV triangular index – HRVTi מדד

מדד HRV המשולש הוא מדד גיאומטרי אשר מקובל להשתמש בו על פי מאמרים מן השנים האחרונות. המדד מחשיב את הפסגה העיקרית של היסטוגרמת מרווחי הNN כמשולש שרוחב הבסיס שלו מתאים לכמויות השונות של מרווחי RR, גובהו מתאים למשך הזמן הנפוץ ביותר של מרווחי RR, ושטחו תואם למספר הכולל של כל מרווחי RR המשמשים לבנייתו. מדד HRV המשולש הוא אומדן של ה- HRV הכולל.

חלקי Y - הצפיפות המקסימלית (משך הזמן (משך הזמן - N $_{IBI}$  ) אינטגרל על ההיסטוגרמה (סכום כל מרווחי ה- N $_{IBI}$  ). הנפוץ ביותר). (Qian et al., 2020),

$$HRVTi = \frac{N_{IBI}}{Y}$$

## תהליך ניתוח הנתונים עבור HRV

עבור כל נבדק יתקבל ממכשיר ה-BIOPAC כקלט אות ECG אשר ממנו נקבל ערכי R-R (המרחק במילי שניות בין פעימות הלב התקינות) ואת N (מייצג את מספר אינטרוולי ה R-R), וזאת באמצעות שימוש בתוכנה שנפתח. עבור כל נבדק יחושבו ערכי ה- HRV על פי שיטת המדידה שתבחר מבין המדדים שהצגנו לניתוח HRV.

## בחירת שפת Python

ישנן מספר פלטפורמות ושיטות ניתוח HRV מבוססות הקיימות בספרות, חלקן מספקות אפשרויות להפעלת פקודות במסדי נתונים אך אינן מציעות ממשק משתמש גרפי נרחב (GUI) ופונקציונליות עריכה, בעוד שאחרות מציעות ניתוח אק"ג מקיף אך הניתוח אינו ניתן לביצוע במערכי נתונים גדולים ללא מאמץ ידני ניכר. כיום קיימות חבילות קוד פתוח מקיפות בשפת Python ובמרוצת השנים חוקרי נתונים רבים עברו לנתח HRV בעזרת Python.

.(McConnell et al., 2019)

בחיפוש אחר שפת תכנות טובה לניתוח נתונים (בפרט נתוני Python), חתגלתה כשפת תכנות מוצלחת. Python היא שפת תוכנה מונחית עצמים, הנמצאת בשימוש נרחב בקרב אקדמיה למטרות חינוך Object-Oriented ( OOP מאפשרת למפתחים לבחור להשתמש בגישת Python ( Programming) ו / או לבצע סקריפטים ולכן היא מתאימה למפתחים למטרות רבות.

הודות לעקומת הלמידה הנמוכה של Python, חיסכון בשורות קוד (איור מספר 2), גמישות ומספר רב של ספריות קוד פתוח (API), היא הפכה לאחת השפות הנפוצות ביותר ובפרט מקובלת מאוד בקרב חוקרים ומנתחי נתונים. (Nagpal & Gabrani, 2019).

# 

## Mean project size by language

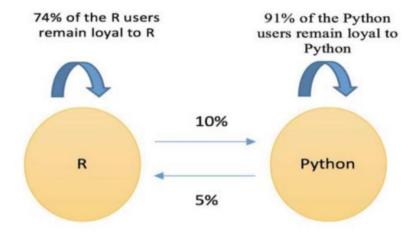
איור 2 - גודל פרויקט ממוצע לפי שפת תכנות

.(Nagpal & Gabrani, 2019)

כיום Python עולה כחלופה לסביבות MATLAB, R עולה כחלופה לסביבות אחרות. כמו MATLAB, R עולה כחלופה לסביבות MATLAB MATLAB . Python אך תכנות מונחה עצמים הקיים ב-MATLAB פחות נוח מאשר (Gabrani, 2019).

שפת R היא שפה מובנית ומוגבלת בעיקר לניתוחים סטטיסטיים. לעומתה Python ידידותית יותר למשתמש ומציעה אפשרויות רבות למשתמשים כגון בחירת הדרך לקריאת הנתונים, בחירת סוג מבנה לאחסון הנתונים ושימוש בויזואליזציה נרחבת בעזרת מגוון ספריות. (Ozgur et al., 2017)

בנוסף, ניתן לראות באיור מספר 3 כי משתמשי Python נאמנים יותר לשפה בהשוואה למשתמשי R, ויותר משתמשים עוברים לקודד בשפת Python.



*R-יור 3 - נאמנות לשפות Python איור 3 - נאמנות לשפות* (Nagpal & Gabrani, 2019).

Python הפכה לאטרקטיבית במיוחד עקב זמינות של מספר רב של ספריות קוד פתוח . ספריות ייעודיות עוזרות לחסוך זמן בפיתוח של אלגוריתמים בסיסיים. יתר על כן, קיימת קהילת מפתחים ענקית של מפתחי Python שמוכנים לעזור למפתחי Python אחרים בשלבים שונים של מחזור חיי הפיתוח שלהם. (Nagpal & Gabrani, 2019).

כל ספרייה מותאמת לסוג ספציפי של אותות וקבצים (למשל קבצי TXT\CSV איתם נעבוד), הדבר מוביל לניתוח בזמן אופטימלי במקרה של עיבוד אותות. באחד המחקרים מצאנו כי נעשה יישום של ספריית BioSPPy על אותות פיזיולוגיים ובוצעה התמקדות על ניתוח שונות של דופק הלב (HRV). הספרייה מחולקת למודולים המכילים כלים לייצוג גרפי וכן פונקציות שונות לניתוח תדרים. Milivojević et al., 2017).

במאמר נוסף, הוצגה ספריית קוד פתוח נוספת של Python שנקראת NeuroKit2 המשמשת לעיבוד נתונים נוירופיזיולוגיים, אשר תוכל לשמש אותנו לניתוח ECG. הספרייה פותחה על ידי צוות רב תחומי ותכונותיה: ידידותית למשתמש, חינמית, גמישה ויעילה. (Makowski et al., 2020)

NumPy היא אחת הספריות השימושיות ביותר עבור רוב המפתחים מכיוון שהיא מספקת חישובים מספריים ומדעיים בעלי ביצועים גבוהים על מערכים רב ממדיים. כאשר קוד Python נכתב בצורה זו, הוא מספריים ומדעיים בעלי ביצועים גבוהים על מערכים רב ממדיים. כאשר קוד PICKLE.IO מיישמת פרוטוקולים מסוגל לצמצם את זמן החישוב בכמות גדולה. בנוסף, ספריית Python מיישמת פרוטוקולים בינאריים לסידור מבנה אובייקטים ב-Python, כך שהיא מאפשרת לבצע ניתוח נתונים על מערכי נתונים גדולים בצורה מהירה ביותר.

עוד ספריה שימושית הנועדה להיות אבן הבניין לניתוח נתונים הינה Pandas. שימוש בה מאפשר ביצועים גבוהים ומספק כלים ומבני נתונים פשוטים וקלים לשימוש. מפתחים משתמשים בה לצורך טעינת נתונים, הכנת נתונים, מניפולציות שונות עליהם וניתוחם.

למרות ש- Python איטית יותר מבחינת זמן הריצה ויש לה מגבלות עיצוב מסוימות בהשוואה לשפות כמו למרות ש- Python איטית יותר מבחינת זמן הריצה ויש לה מגבלות עיצוב מסוימות בהשוואה לשפות כמו כמעט כל ++ C (C ,Facebook ,Amazon התחומים הטכניים. לכן זו שפת התכנות המועדפת אפילו בקרב חברות ענק כמו Instagram שנאלצות להתמודד עם כמויות עצומות של נתונים, לצרכי עיבוד הנתונים שלהן וניתוחן. (Nagpal & Gabrani, 2019).

לשפת Python שימושים רבים נוספים כמו פיתוח אתרים ותכנות משחקי מחשב. כמו כן, בתוכניות רבות יש תמיכה משולבת בסקריפטים של Python ועל כן שפה זו יכולה לשמש אותנו בהמשך במהלך הקריירה המקצועית שלנו.

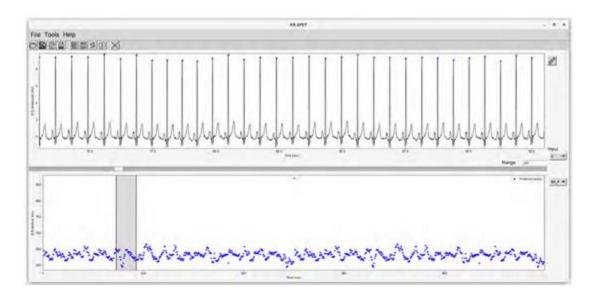
## ממשק להצגת שונות קצב לב

על מנת לפתח מערכת מוצלחת לניתוח שונות קצב לב, אשר תשמש את מעבדת הסימולטור ותהיה נוחה וידידותית למשתמש ככל הניתן, נסקור מספר ממשקים דומים מהספרות. את ממשק המשתמש הגרפי (GUI) בתוכניות לניתוח שונות קצב לב ניתן לחלק לשני חלקים מרכזיים: פלטפורמת נתונים והצגת התוצאות.

#### פלטפורמת נתונים

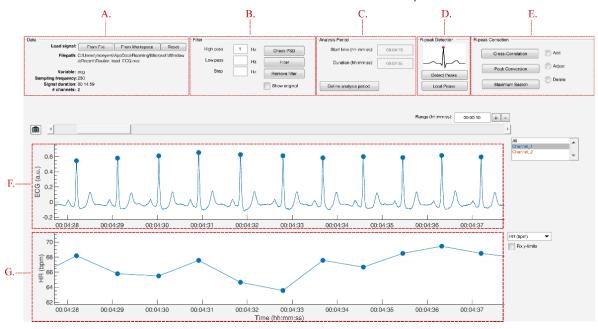
RR-APET היא התוכנית הראשונה שנסקור. בשלב הראשון בעבודה עם התוכנית, המשתמש נדרש לקלוט לתוכנה מערך נתונים ובו דגימות של אק״ג. מערך הנתונים יכול להיות בתבנית שורה או עמודה, כאשר כל אחד מהן מהווה וקטור של ערכי אותות אק״ג מול ערכי זמן. כדי שהתוכנית תהיה שימושית למשתמש, ניתן לייבא מערכי נתונים במספר פורמטים שונים למשל קבצים מסוג (txt).

פלטפורמת הנתונים של RR-APET הראשית מוצגת באיור מספר 4. הפלטפורמה מורכבת משני חלקים: דפדפן הנתונים, ופונקציות ספציפיות לשליטה בדפדפן הנתונים. ניתן לפרק את דפדפן הנתונים לשני קטעי מפתח נוספים: הא.ק.ג (העליון) ו- RRI (תחתון). הנתונים המוצגים כאן מציגים את אות ה- ECG הגולמי, כפי שנבחר על ידי המשתמש, ותחתיו סדרת RRI המתאימה. סדרת RRI מותאמת לטווח הנתונים המוצג בחלון הצפייה הנוכחי של ציר ה- ECG. המשתמש יכול גם ללחוץ לחיצה שמאלית על אזור מעניין בסדרת RRI, וסדרת ה- ECG תעודכן כך שתתרכז סביב המיקום הרצוי. זוהי פונקציה שימושית במיוחד מכיוון שמשתמש יכול ללחוץ בקלות על כל ערכי חריגות הקיימים בסדרת RRI כדי לזהות את הגורם להפרעה (למשל - תפקוד לב לא תקין).



*RR-APET איור GUI - חלון ה- GUI איור* (McConnell et al., 2019)

באיור 5 מוצג ממשק גרפי של תוכנת R-DECO. בממשק זה מוצג למשתמש מסך המחולק לחמישה קטעים. התצוגה הגרפית בחלק התחתון של המסך (G,F) מוצגת ומשתנה בהתאם לקלט שיוזן על ידי המשתמש בכל אחד מחמשת הקטעים (A-E).



R-DECO איור 5 - ממשק המשתמש הגרפי

גות העתונים, (B) סינון הנתונים, (C) טווח זמן לניתוח, (D) זיהוי שיא R ו- (E) תיקון שיא R. אות הא.ק.ג והטכוגרמה המתקבלים מוצגים בהתאמה (F) ו- (C). פסגות ה- (C) שזוהו מתוארות כעיגולים כחולים. (Moeyersons et al., 2019).

#### הצגת התוצאות

הצגת התוצאות בתוכנית RR-APET כוללת צפייה במדדים של HRV וצפייה בפלטים נוספים. התוכנית מציגה את התוצאות בשני סוגי חלונות קופצים שנוצרים כאשר המשתמש בוחר באפשרות יחישוב מדדיםי. הראשון הוא חלון מדדי ה- HRV, המוצג באיור מספר 6. התוצאות המוצגות בו מחולקות לארבעה מקטעי מפתח: פרמטרים של תחום זמן, פרמטרים של תחום תדרים, פרמטרים לא לינאריים ומדדי אלגוריתם זיהוי. בתוך כל קטע, התוצאות מוצגות בפורמט טבלאי עם יחידות במידת הצורך. ניתן לייצא את התוצאות ואת המדדים הללו לקובץ טקסט ASCII, קובץ Matlab או Python HDF5.

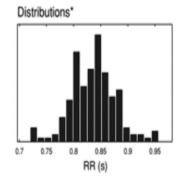
בחלון הקופץ השני ניתן להשתמש כדי להציג מספר תצוגות גרפיות כגון : Welch, Lomb-Scargle, ספקטרום AR. בנוסף, ניתן לשמור תמונות אלו בנפרד בפורמטים רבים הכוללים : (png),(\*.svg.\*), ניתן לצאת ולהפעיל מחדש את חלונות התוצאות בכל עת במהלך הניתוח.

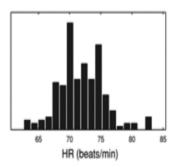
Time-Domain Pa	arameters	Fre	quency-Do	main Paran	neters		Nonlinea	r Parameters	S	Detection A	Algorithm Me	etrics
SDNN (ms)	44.37		Welch	+		Recurrenc		Poincare		Sensitivity (%)	100.00	
SDANN (ms) Mean RR interval (ms)	40.66 850.25	Peak Frequency	VLF (Hz) 0.000	LF (Hz) 0.040	HF (Hz) 0.166	REC (%) DET (%)	34.93 96.53	SD1 (ms) SD2 (ms)	33.691 52.919	Accuracy (%)	100.00	
RMSSD (ms) pNN50 (%)	47.62 17.90	Percentage Power	VLF (%) 36.82	LF (%) 15.95	HF (%) 47.24	LAM (%) Lmean (bts) Lmax (bts)		DFA	0.77	Detection Error Rate (%) Precision Window (ms)	150.00	Update
		Absolute Power	VLF (ms^2) 681.52	LF (ms^2) 295.18	HF (ms^2) 874.48	Vmean (bts)	4.22	α1 α2	0.752			
		LF/HF Ratio	0.338			Vmax (bts)	130					
												Save

RR-APET בתוכנה HRV- הלון התוצאות של מדדי ה-McConnell et al., 2019).

במערכת דומה שמנתחת את שונות קצב הלב בחרו להציג את התוצאות עבור כל נבדק כפי שניתן לראות באיור מספר 7. מוצג כאן סיכום של פרמטרי ה -HRV הנגזרים מהנתונים של אחד הנבדקים ולצידם גרפים ויזואליים של מרווחי הRR ושל קצב הלב .HR

Variable	Units	Value
Mean RR*	(ms)	836.6
STD RR (SDNN)	(ms)	41.6
Mean HR*	(1/min)	71.90
STD HR	(1/min)	3.60
RMSSD	(ms)	27.0
NN50	(count)	9
pNN50	(%)	5.0
RR triangular index	44	8.619
TINN	(ms)	185.0





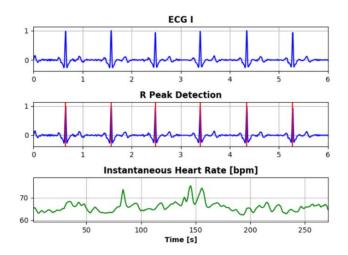
איור 7 - ממשק להצגת תוצאות מדדי HRV במרחב הזמן (Reyes et al., 2012)

על סמך סקירת ממשקים אלו, במערכת שנפתח נרצה להתבסס על תצוגה ויזואלית שמשלבת בין התצוגות שסקרנו, ותראה בצורה ברורה את המדדים לכל נבדק. בנוסף, תינתן אפשרות להציג את כלל המדדים לכלל הנבדקים בהתאם לכל תרחיש. נשתמש בחבילות פתוחות של Python אותן נציג בפרק הבא.

## חבילות פתוחות בPython

מגוון החבילות הפתוחות שקיימות בPython הופכות את השפה לאטרקטיבית יותר לאנשי מקצוע במדעי הנתונים. במהלך השנים Python נעשתה עשירה יותר בחבילות המשפרות את הפונקציונליות שלה.

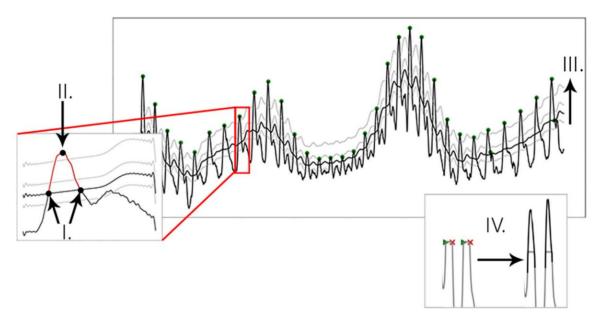
נוכל ליישם במערכת שנפתח פלטפורמת נתונים דומה לפלטפורמה שהצגנו בממשקים השונים שסקרנו על יידי שוכל ליישם במערכת שניחה ב-BioSPPy .Python הוא ארגז כלים לעיבוד אותות פיזיולוגיים, אשר BioSPPy מצרף יחד שיטות שונות לעיבוד אותות וזיהוי תבניות. חבילה זו מאפשרת הצגת גרפים ויזואליים שונים שנוכל לממש על כל נבדק בניסוי כמוצג באיור מספר 8. גרפים אלו יעזרו בניתוח שונות קצב הלב HRV שכן ניתן יהיה לראות בקלות בצורה ויזואלית את השוני בין קצב הלב של נבדקים.



איור 8 - גרפים לדוגמא מחבילת BioSPPy

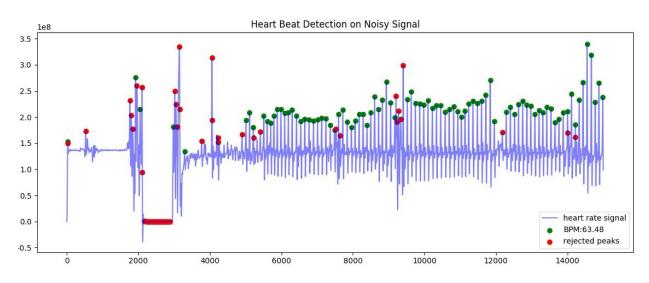
.(Milivojević et al., 2017)

חבילה פתוחה נוספת לניתוח נתונים היא HeartPy. מדובר בערכת כלים לניתוח קצב הלב - מודול לניתוח דופק. חבילה זו פותחה באוניברסיטת Delft לשם ניתוח נתונים פיזיולוגיים והיא שימושית במיוחד לניתוח נתונים שנמדדים בתנאים רועשים בעת נהיגה ברכב או בסימולטור. HeartPy מגיעה עם אפשרויות עיבוד מקדימות שונות לניקוי אותות, כולל זיהוי יוצאי דופן ומציאת השיא כמוצג באיור מספר 9 ובאיור מספר 10. המודול לוקח אות דופק נפרד ומפיק מדדים בתחום הזמן ובתחום התדרים אותם סקרנו מהספרות המדעית.



HeartPy איור 9 - תהליך מציאת השיא דרך חבילת

ממוצע נע (I). פסגות המועמדים מסומנות במקסימום בין צמתים (II), הממוצע הנע עולה בשלבים (IV). (III). מראה את זיהוי תחילת הגזירה וסופה, ואת התוצאה לאחר אינטרפולציה של קטע הגזירה. (Gent et al., 2019).



רועש DATA ב ויהוי פסגות R רועש: HeartPy Plot - איור

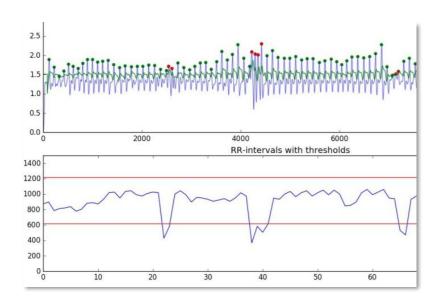
.(Gent et al., 2019) הגרף מזהה את פסגות ה-R ומסמן כאלה שנדחו במידה וקיימות.

#### ניתוח DATA

תוסף חשוב שנרצה להוסיף לכלי הוא מודול Analyze אשר יאפשר מספר ניתוחים על תוצאות המדדים וקיום השוואות בין המדדים והנבדקים. לשם כך, נציג סקירה של הניתוחים המקובלים בספרות שבוצעו במחקרים בתחום ניתוח HRV בנהיגה.

#### ניפוי חריגים

לפי מספר מאמרים מהספרות, ערכי RR תקינים צריכים להיות בטווח של 0.6 עד 1.2 שניות, לכן לפני חישוב המדדים מתבצעת הסרה של כל הערכים שאינם עומדים בטווח הנדרש. כלומר, בשלב הראשון לאחר קבלת הנתונים, מתבצע ניפוי חריגים מהקבצים הגולמיים. לפי המחקרים, חשוב לנפות את החריגים עבור מרווחי הRR לפני חישוב מדדי שונות קצב הלב על מנת לקבל נתונים מהימנים .(Rosenthal, 2020), (Rodríguez, 2011)



HeartPy עם סימון חריגים מחבילת R-Peak-Detection איור 11 - גרף R-Peak שנמצאים מחוץ לטווח הנורמה (600-1200 מילי שניות) ובגרף העליון אותם הגרף התחתון מציג את ערכי R-R שנמצאים מחוץ לטווח הנורמה (Gent et al., 2019).

## מתאם פירסון

נרצה שהכלי שנפתח יכיל גם ניתוחים סטטיסטיים אודות מדדי ה HRV השונים. ממאמרים עולה כי מבחן פירסון, אשר מודד מתאם בין שני מדדים, שכיח מאוד בהשוואת מדדים בעת ניתוח שונות קצב לב.

במחקר שבחן השפעות לחץ כרוניות על שונות הדופק (HRV), תוך השוואת מדדי זמן, תדירות ותחום פאזה, מוצג איור מספר 12 שמראה דוגמא לבדיקת המתאם בין כל המדדים למדד אחד. תדירות לחץ כרוני נמדדה בעזרת סולם Combined hassles and uplifts scale) CHUS) במהלך משימת דיבור שהוטלה על הנבדקים, כאשר ניתנו להם 3 דקות להכנת נאום מתוך 2 נושאים שהוצגו להם. במחקר שיערו כי מתח אקוטי קשור לעלייה ב- HR ואילו מתח כרוני קשור לירידות

בנוסף, באיור מספר 13 מאותו מחקר, נוכל לראות דוגמא לבדיקת המתאם בין כל מדד לבין שאר המדדים. בעזרת מבחן פירסון נוכל להציג לחוקרים במעבדת הסימולטור קורלציות בין מדדי HRV שנמדדו.

> Correlation between chronic stress and heart rate and various measures of heart rate variability. Partial correlation coefficients (n = 50) between chronic hassles frequency and baseline HR indices adjusted for baseline respiration rate.

	Chronic hassles frequency
HR (beats/min)	r = .06
HR variability (SD <sub>RR</sub> )	r = .14
RSA (beats/s <sup>2</sup> )	r = .11
LF (ms <sup>2</sup> /Hz)	r = .10
HF (ms <sup>2</sup> /Hz)	r =10
LF/HF	r = .17
D2	$r =35^{*}$

Abbreviations: BL, baseline; HR, heart rate; SD<sub>RR</sub>, standard deviation of the mean R-R interval; RSA, respiratory sinus arrhythmia; LF, low frequency band power; HF, high frequency band power; D2, correlation dimension. p < .05 (two-tailed).

איור HR - מציג את מקדמי המתאם של פירסון בין תדירות הטרדות כרוניות ומדדי הHR המותאמים לקצב הנשימה הבסיסי

.(Schubert et al.,2009)

Correlation among all indices under study, Pearson correlation coefficients (n = 50) among all baseline heart rate values and between baseline heart rate values and

	HR (beats/min)	HR variability (SD <sub>ER</sub> )	RSA (beats/s <sup>2</sup> )	LF (ms <sup>2</sup> /Hz)	HF (ms <sup>2</sup> /Hz)	LF/HF	D2
HR variability (SD <sub>RR</sub> )	r=121						
RSA (ms <sup>2</sup> )	r=147	r=.517***					
LF (ms <sup>2</sup> /Hz)	r=.048	r = .446***	r=.036				
HF (ms <sup>2</sup> /Hz)	r=101	r = .605	r=.699***	r=.431"			
LF/HF	r=.119	r =108	r=436**	r=.524***	r=410**		
D2	r=013	r=504***	r=044	r=528***	r=150	r=-,342°	
Respiration rate (Hz)	r=.046	r=154	r=194	r=320°	r=260	r =022	r=.279

Abbreviations: BL, baseline; HR, heart rate; SDgg, standard deviation of the mean R-R interval; RSA, respiratory sinus arrhythmia; LF, low frequency band power; HF, high frequency band power; D2, correlation dimension.  $p \le .05$  (two-tailed).

איור 13 - מציג את מקדמי המתאם של פירסון בין כל המדדים

.(Schubert et al.,2009)

#### סטיית תקן וממוצע

מחקרים שסקרנו בתחום הנהיגה אשר נעזרו במדידת שונות קצב לב לקבלת התוצאות, הציגו כחלק מהניתוח הסטטיסטי שלהם טבלה המסכמת את ממוצעי המדדים וסטיות התקן שלהם. ממוצעים וסטיות תקן של מדדים מחושבים באופן שגרתי בתהליך ניתוח תוצאות בניסוי נהיגה ועל כן חשוב שיוצג בתוכנה שנפתח. באיור מספר 14 מוצגת דוגמא ממחקר הבוחן את שונות קצב הלב ואת העומס הסובייקטיבי על הנהג באזורי נהיגה שונים.

 $p \le .01$  (two-tailed).  $p \le .001$  (two-tailed).

Summary statistics (means and standard deviations) for physiological measures of workload in different traffic densities (Number of observations -60).

HRV Variables	Driving	p-value			
	High Tra Density	ıffic	Low Tra		
	Mean	Std.	Mean	Std.	
RMSSD (ms)	47.45	23.11	52.54	30.61	0.437
Normalized LF (n.u)	0.62	0.14	0.62	0.15	0.870
Normalized HF (n.u)	0.38	0.12	0.38	0.15	0.904
LF/HF	2.04	1.57	2.1	1.52	0.969

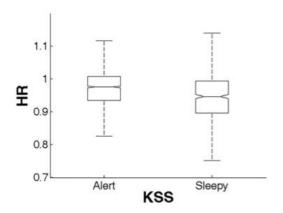
איור 14 - טבלה המציגה סיכום סטטיסטי של מדדים פיזיולוגיים המודדים עומס עבודה בדרכים עם צפיפות תנועה משתנה

.(Shakouri et al.,2018)

## (box plot) תרשים קופסא

מחקרים רבים מהספרות העוסקים בנהיגה נעזרו בתרשים box plot בתהליך הניתוח. תרשים זה מציג את החציון, טווח הערכים המראה את מגוון הנתונים , האחוזון ה25 והאחוזון ה75 ובנוסף, ניתן להציג ערכים חריגים.

נשאף לפתח מודול שדרכו יתבצע ניתוח לשאלוני Karolinska Sleepiness Scale) KSS), אשר מעידים על רמת הערנות של הנבדקים. תתבצע הכנסה של תוצאות השאלונים ותינתן אפשרות להצגת תרשים קופסא של HR אל מול KSS. באיור מספר 15 מוצגת דוגמא למחקר בו נעשה שימוש בשאלוני כאשר נמדד קצב הלב שלהם.



BoxPlot תרשים - **15** 

מציג את קצב הלב HR עבור שתי קבוצות של נבדקים):

במצב ערנות (1-6 בסולם kss), ובמצב נמנום (8-9 בסולם kss). (Buendia et al., 2019).

## פרק 3 - תכנון הפרויקט

## 1. תיאור המצב הקיים

במחלקה להנדסת תעשיה וניהול נעשה שימוש רב כיום במכשיר הBIOPAC לצורך מדידת אותות פיזיולוגיים בעת אירועים בסימולטור הנהיגה. הפלט היוצא מהמכשיר הינו מידע גולמי, אשר נשלח לגורם חיצוני על מנת לנתח אותו. הכלי שפיתחנו מאפשר לחוקרים במעבדה להפיק מידע מעובד בעצמם, בצורה אוטומטית ומהירה, לגבי מצבם הרגשי של הנבדקים על בסיס הפלט ממכשיר הBIOPAC. כך למעשה נחסך מאמץ ידני בעיבוד הפלט או לחלופין כסף וזמן המתנה עד לקבלת תוצאות הניתוח הכרוכים בשליחת הפלט לגורם חיצוני.

## כלי המחקר

#### הסימולטור

הסימולטור הינו רכב אשר התקבל בתרומה מארצות הברית למעבדת המחקר בבניין של המחלקה להנדסת תעשייה וניהול. הסימולטור נראה כמו רכב רגיל ומכיל את הרכיבים שיש לרכב רגיל למשל, תיבת הילוכים, הגה, דוושות, מראות צד וכדומה. הנסיעה מוקרנת על מסך גדול קעור באמצעות שלושה מקרנים, כך שכאשר יושב הנבדק בתוך הרכב, כל שדה הראייה שלו בתוך המסך שעליו מוקרן הניסוי. כמו כן, מהמראה האחורית ניתן לראות את התנועה המתרחשת מאחורי הרכב בסימולטור בעזרת מסך נוסף ומקרן אחורי, ובמראות הצד של הרכב מוקרנת גם כן הנסיעה, דרך מסכים קטנים. הנהיגה בסימולטור מלווה במערכת רמקולים אשר מקנה תחושה מציאותית.



איור 16 - סימולטור הנהיגה

## מכשיר ה-BIOPAC

מכשיר זה הינו מכשיר לאיסוף אותות פיזיולוגיים, ובפרויקט זה משמש למדידת אותות קצב לב. במכשיר קיים חיישן המודד את נפח הדם בדופק (BPV) ומספק קצב לב. את המכשיר מחברים ליד בצורה הבאה :



BIOPAC - מדידת נבדק באמצעות חיישנים של מכשיר ה-BIOPAC החיישן המודד את קצב הלב מחובר לקמיצה (בירוק).

### 2. איסוף הדרישות

לאחר הבנת המצב הקיים וסקירת הספרות, אספנו דרישות מחוקרים במעבדת סימולטור הנהיגה וממנחי הפרויקט. עיקרי הדרישות (תיעוד מפורט ניתן למצוא בנספח א):

#### דרישות פונקציונליות

התבקשנו לתכנן את הכלי עם ממשק משתמש, אשר יאפשר לקלוט את פרטי הניסוי (מס׳ נבדקים כולל, מספר נסיעות לכל נבדק, מספר תרחישים וכו׳).

בנוסף, המערכת תאפשר למשתמש לקלוט את הDATA של הניסוי, כלומר לקלוט את קבצי הניסוי, היוצאים כפלט ממכשיר הBIOPAC. כמו כן, המערכת תאפשר למשתמש לנפות ערכיים חריגים, לחשב את מדדי שונות קצב הלב הרלוונטיים שנבחרו מהספרות ואת קצב הלב הממוצע של כל תרחיש, עבור כל נסיעה ועבור כל נבדק. התוצאות יוצגו בטבלה, עבור כל נבדקי הניסוי.

יתר על כן, המערכת תאפשר הצגת גרפים בהתאם לבקשת המשתמש – אשר יוכל לסנן נבדקים מסוימים, לבחור מדד רצוי, וסוג גרף מתוך רשימה מוגדרת.

### דרישות לא פונקציונליות

המערכת תשתמש בחבילת PICKLE של Python, לצורך עיבוד מהיר של קבצי נתונים גדולים.

המערכת תתמוך במספר סוגי קבצים, ביניהם txt, csv וכוי, תאפשר לייצא קבצים לגיליון Excel, וכן תכיל ממשק משתמש גרפי (GUI).

#### 3. בחירת שיטות לניתוח HRV

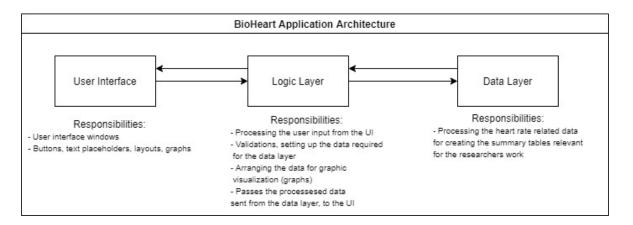
בספרות קיימות הרבה שיטות לניתוח שונות קצב הלב, ובכל מחקר מוצגת שיטה אחת או יותר מתוכן. לא בוצעה השוואה ישירה בין השיטות ואין בספרות הסבר על איזו שיטה עדיפה לאיזה מקרה, ולכן בחרנו לחשב בתוכנה את שונות קצב הלב לפי השיטות הכי מקובלות, והשארנו לכל חוקר את הבחירה באיזו שיטה להשתמש בניתוחים שלו.

בחרנו ארבע שיטות שונות לניתוח שונות קצב הלב: PNN50, RMSSD, SDSD,SDNN . שיטות אלו (HR) נמצאו כיעילות ופופולריות בסקירת הספרות שערכנו. בנוסף לשיטות אלו, הכלי יציג את קצב הלב (hR) הממוצע עבור כל נבדק וכל נסיעה, באירועים השונים בנהיגה בסימולטור.

הכלי יציג עבור כל מדד את ההפרש בערך מוחלט, בין נסיעת Baseline (נמדד בדרך כלל בזמן מנוחה) לבין כל נסיעה שבוצעה בסימולטור הנהיגה על מנת להראות את ההבדל בין המצבים.

#### 4. עיצוב הכלי

#### ארכיטקטורת היישום



איור 18 – תרשים ארכיטקטורת היישום

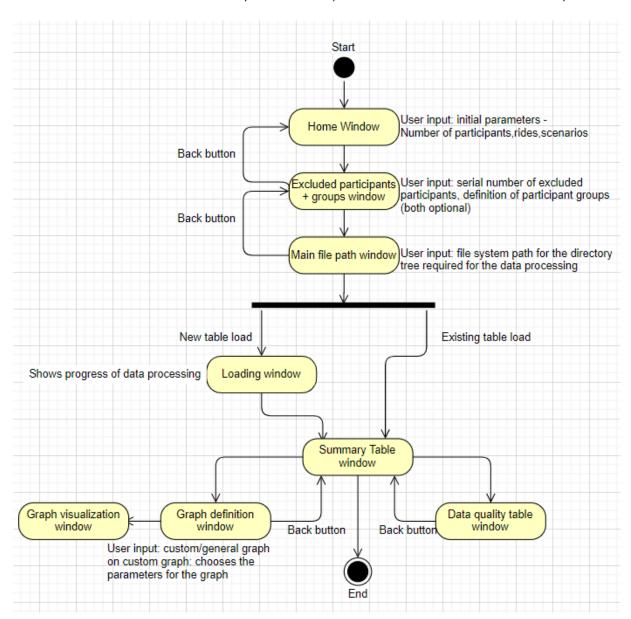
#### המערכת בנויה משלושה רכיבים מרכזיים:

- ממשק המשתמש: הרכיב אשר מכיל את כל האובייקטים הוויזואליים אשר מוצגים למשתמש. החלק התכנותי של ממשק המשתמש מכיל את הגדרות כל האובייקטים הוויזואליים עיצוב החלונות, כפתורים, טבלאות, גרפים וכוי. הרכיב אחראי גם על המעבר בין החלונות השונים.
- שכבת הלוגיקה: אחראית על ניהול ועיבוד הנתונים שמוכנסים על ידי המשתמש, ומשמשת כשכבה מקשרת בין שכבת הנתונים לשכבת ממשק המשתמש. בשכבה זו יתבצעו כל הבדיקות על קלט המשתמש, עיבוד קלט המשתמש, והעברת הנתונים הרלוונטיים אל שכבת הנתונים. השכבת גם אחראית על העברת הנתונים המעובדים משכבת הנתונים במבני נתונים מתאימים אל שכבת ממשק המשתמש.
- שכבת הנתונים: אחראית על העיבוד המרכזי של נתוני קצב הלב. חישוב הממוצעים והפרמטרים לפי נוסחאות מתמטיות קבועות מראש, לפי נתוני הניסוי המתקבלים משכבת הלוגיקה.

#### דיאגרמת מצבים

להלן דיאגרמת המצבים של התוכנה.

פירוט נוסף אודות השימוש במערכת והמסכים ניתן למצוא במדריך למשתמש.



איור 19 - דיאגרמת מצבים

## קריטריונים להערכת הפרויקט

במהלך הפרויקט נתקלנו בלא מעט קשיים, גם מהצד הטכנולוגי וגם מהצד הקונספטואלי, זאת מכיוון שלא התמודדנו במהלך התואר עם נתונים מסוג זה ולא הכרנו את המושגים הפיזיולוגיים שבהם עוסק הפרויקט. לשם כך הגדרנו מדדים שאפשרו לעקוב אחר שלבי הפרויקט והתקדמותו.

#### הקריטריונים שהוגדרו:

- איכות הנתונים המערכת צריכה לייצג את המציאות ולשקף את תהליך חישוב המדדים למשתמש.
   לכן חשוב שעבור כל מדד נציג את הנתונים עליהם הסתמך המדד (אחוז שלמות, ערך מינימלי ומקסימלי, חציון וכו׳).
- אמינות ישנה חשיבות רבה לכך שהמערכת תהיה אמינה, לכן במהלך הפיתוח נערכו בדיקות רבות,
   כולל מצבי קיצון והשוואה אל מול חישוב מדדים בצורה ידנית.
- פשטות התוכנה צריכה לשמש חוקרים וסטודנטים העושים שימוש במכשיר הBIOPAC עבור ניסויים, אשר לא בהכרח בעלי רקע תכנותי. על כן, חשוב לפתח כלי פשוט ככל הניתן, המפשט את תהליך עיבוד הנתונים מהמכשיר עד להפקת המדדים וישמש את הניסויים העתידיים בסימולטור הנהיגה. לשם כך, יש לתת דגש רב לפיתוח ממשק משתמש נוח ופשוט לתפעול, ולצרף מדריך למשתמש המסביר כיצד להשתמש בכלי.

## אתגרים, קשיים וסיכונים

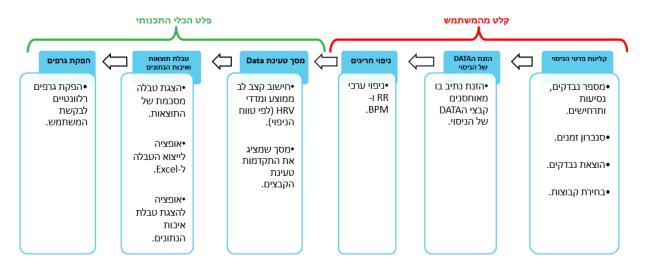
- ידע טכנולוגי זהו אתגר מרכזי שהתמודדנו עימו במהלך הפרויקט, שכן על מנת לפתח את התוכנה יש לסנכרן בין המון קבצי נתונים גדולים כדי לחשב את המדדים. אתגר נוסף היה לפתח את המערכת בעזרת תכנות מקבילי ותוך מזעור זמן הריצה. לשם ביצוע הפרויקט למדנו עצמאית את שפת Python וכן את המימוש של ממשק גרפי באמצעותה, ואלו היוו אתגר וסיכון מבחינת עמידה בלוחות הזמנים של הפרויקט.
- <u>ידע מעשי בתכנון ניסויים</u> קושי מרכזי בפיתוח התוכנה, היה לפתח כלי גנרי שיתאים לכלל הניסויים שיבוצעו במעבדת הסימולטור, מבלי לבצע ניסוי בפועל.
- <u>ידע בתחום הפיזיולוגי</u>- הפרויקט נוגע במושגים מעולם הרפואה שאינם מוכרים לנו, על כן נדרשנו ללמוד ולהכיר את התחום הפיזיולוגי, כדי לבצע את הפרויקט כנדרש ולהתחבר לשימושים העיקריים של הכלי ולמשמעויות שניתן יהיה להפיק ממנו.
- אי עמידה בלוח הזמנים- מכיוון שאין לנו ניסיון בניהול פרויקט בסדר גודל כזה, התקשינו לדעת מראש כמה זמן להקציב לכל משימה בפרויקט (בפרט כאשר זו הפעם הראשונה שהתנסינו בכתיבת קוד בשפת Python). לכן, על מנת לעמוד בתכולת הפרויקט לקחנו טווח ביטחון עבור עיכובים ושינויים בלוח הזמנים ודאגנו להיות בקשר רציף עם מנחי הפרויקט בנוגע להתקדמות שלנו.

## פרק 4 - יישום הפרויקט ותוצאותיו

#### 1. הכלי התכנותי

#### שלבי התהליך בכלי התכנותי

תיאור מפורט של שלבי הכלי התכנותי מופיע במדריך למשתמש.



איור 20 - תרשים שלבי הכלי התכנותי

1. עורך הניסוי מזין בתוכנה את פרטי הניסוי.

: פונקציות רלוונטיות

- all\_input\_0\_9 פונקציה שבודקת את תקינות הקלט שהוכנס עייי המשתמש (עבור מספר הנבדקים, תרחישים וכו'). בזמן הקלדת הקלט על ידי המשתמש, מתבצעת בדיקה בכל תו, כאשר הפונקציה מאפשרת למשתמש להקליד אך ורק ספרות בין 0 ל 9.
- sync\_handle פונקציה שמבצעת סנכרון זמנים בין קבצי הסימולטור לקבצי האק"ג, בהתאם לקלט שהוכנס- מורידה שניות מהאק"ג או מהסימולטור, כדי להשוות בין זמן האפס של המכשירים, במצב בו אחד מהם הופעל לפני השני בזמן הניסוי.
- initial\_list\_of\_existing\_par פונקציה שמעדכנת את הרשימה של הנבדקים הרלוונטיים בניסוי, לאחר שהורידה את מספרי הנבדקים שהמשתמש החליט להסיר, ובכך מאפשרת נבדקים חסרים (כאשר המספור לכל נבדק נשאר כפי שהיה).
  - make\_par\_group\_list פונקציה שמאפשרת לשייך נבדקים לקבוצות, בהתאם לקלט make\_par\_group\_list מהמשתמש. הפונקציה שומרת רשימה של רשימות עם הנבדקים שנכללים בכל קבוצה.
- check\_optional\_window פונקציה שבודקת מצבי קצה בשיוך הנבדקים לקבוצות או הוצאת משתתפים מהניסוי, ומחזירה הודעת שגיאה למשתמש במקרה של בעיה (בהודעה למשתמש מפורטת הבעיה).
  - save\_input\_open\_window פונקציה ששומרת את כל קלטי המשתמש, והופכת אותם save\_input\_open\_window למשתנים גלובליים.

2. עורך הניסוי מזין נתיב שבו מאוחסנים קבצי הDATA של הניסוי (פלטים ממכשיר הBIOPAC), אשר צריכים להיות מסודרים בתיקיות בפורמט קבוע (פירוט על הפורמט ניתן למצוא במדריך למשתמש). הנתיב ופורמט התיקיות משתנה בהתאם למצב הטעינה – טעינה חדשה של ניסוי שלא הוזן למערכת בעבר או טעינה חוזרת של ניסוי שהוזן למערכת בעבר.

קיימות מספר פונקציות שתפקידן לבצע בדיקת תקינות של התיקיות בנתיב שהזין המשתמש ותאימותן לפורמט: אם חסרה תיקיה או קובץ מסוים, תופיע הודעת שגיאה, אשר מספקת למשתמש מידע לגבי הבעיה, כך שיוכל להזין נתיב מתוקן בשנית.

#### פונקציות רלוונטיות:

- add\_files\_in\_folder פונקציה רקורסיבית שמכניסה לייעץ" היררכיית התיקיות את התוכן add\_files\_in\_folder פונקציה התיקיה הראשית שנבחרה. ה"עץ" נועד על מנת להראות באופן (תיקיות וקבצים) הנמצא בתוך התיקיות והקבצים הדרושים.
  - . פונקציה שמעדכנת את ייעץיי התיקיות, כאשר נבחרת תיקיה initial\_tree

פונקציות נוספות האחראיות על בדיקת תקינות התיקיות או הקבצים בתוכן – checkFolders, checkFiles.

- 3. עורך הניסוי מחליט אם ברצונו לנפות ערכים חריגים, ניתן לנפות ערכי RR חריגים או ערכי BPM. בשני המקרים ניתן לנפות חריגים לפי טווח שקובע המשתמש או לפי הערכים המקובלים מהספרות לניפוי חריגים.
- exceptions\_checkbox\_handle פונקציה שתפקידה לעדכן את מסך המשתמש בעת בחירה של checkbox במסך ניפוי החריגים.
  - checks\_boundaries פונקציה שבודקת את תקינות טווח הגבולות לניפוי החריגים.

בנוסף לפונקציות אלו, ישנם תנאים בקוד אשר בודקים אם נבחרה האופציה לניפוי חריגים, ובמידה וכן, התוכנה תדלג על שורות בחישוב בקבצי הנבדקים אם הערכים בהן לא בטווח שנבחר לניפוי. התוכנה תכניס ערך 0 בעמודת התרחישים עבור שורות שלא עומדות בתנאי, כך למעשה מתבצע ה״דילוג״ על שורות עם ערכים חריגים.

- 4. מוצג למשתמש מסך שמראה את התקדמות טעינת הקבצים ועיבודם, כאשר ברקע מבוצע במקביל חישוב מדדי HRV וHRV עבור כל נבדק בנפרד. התוכנה עוברת רק פעם אחת על הקבצים, על מנת לקצר את זמן הריצה (כי מדובר בקבצים מאוד גדולים). ההרצה במקביל מתאפשרת ע"י שימוש בתכנות מקבילי (threading).
  - loading\_window\_update- פונקציה שמעדכנת את מסך הטעינה למשתמש בכל רגע נתון (המשתמש רואה את התקדמות טעינת הקבצים).
  - early\_process פונקציה המסדרת את הקבצים הגולמיים ומסנכרנת בין הזמנים של קבצי האקייג וקבצי הסימולטור לפי עמודת התרחישים. הפונקציה מעבדת את הקבצים, כך שלבסוף

- מתקבלת טבלה מסכמת עם כל המדדים של כל הנבדקים. הפונקציה נעזרת במספר פונקציות עזר, לדוגמא פונקציות המחשבות את מדדי איכות הנתונים, פונקציות לחישוב כל מדד בטבלה.
- pickle\_early\_process פונקציה שתפקידה לטעון את טבלת התוצאות וטבלת איכות הנתונים, בעת טעינה חוזרת של הניסוי (במצב זה מדלגים על מסך הטעינה, כי הטבלאות כבר שמורות ואין צורך לחשב את המדדים מחדש).
  - 5. מוצגת למשתמש טבלה עם כלל תוצאות המדדים של הנבדקים. ניתן לראות עבור כל מדד את הנתונים שבאמצעותם בוצע החישוב. ניתן לבחור את המדדים הרצויים ולייצא את הטבלאות לקובץ אקסל.
  - early\_table פונקציה שמארגנת את טבלת התוצאות- ממירה את המדדים למחרוזות, מעגלת את המספרים, מוסיפה סימן % במקומות הרלוונטיים וכו׳. בנוסף מתבצעת שמירה של הטבלה pickle, אשר ישמש את המשתמש בעת טעינה חוזרת של הניסוי.
  - filling\_summary\_table פונקציה שיוצרת את טבלת התוצאות, בהתאם למספר הנבדקים, נסיעות, קבוצות וכו׳.
- את הניסוי יכול להפיק גרפים- ניתן לבחור את המדד הרצוי, את הנבדקים, את הקבוצות, את הנסיעות ואת התרחישים שיופיעו בגרף.
- **plot\_groups\_scenarios -** גרף עם התרחישים בציר x, עמודה לכל קבוצה, וחישוב המדד הנבחר plot\_groups\_scenarios בציר y.
  - בציר המדד המדד הכחר בציר ,x ארף עם הנסיעות בציר plot\_groups\_rides גרף עם הנסיעות plot\_groups\_rides .v
    - x עמודה לכל נבדק, וחישוב המדד הנבחר בציר x, עמודה בציר plot\_rides גרף עם הנסיעות בציר x
    - תרחישים בציר x, עמודה לכל נבדק, וחישוב המדד הנבחר plot\_with\_scenarios גרף עם התרחישים בציר y. בציר √.
      - ברף כללי, המציג את כל הנבדקים, בכל הנסיעות ובכל התרחישים general\_graph\_avg
      - ◆ draw\_all\_graphs פונקציה שיוצרת את המבנה הכללי של הגרף דואגת ליצור עמודות,
         מרווחים בין העמודות, צבעים וכו׳.

#### הקוד בפרויקט חולק למספר קבצים:



- main הקובץ ראשי של התוכנה, ממנו מתבצעת ההרצה והקריאות לשאר קבצי הקוד, על מנת לשמור על מודולריות. הקובץ מכיל את הפונקציה הראשיות early process שמבצעת את כל החישובים על הקבצים בתוכנה, ואת פונקציית UI, האחראית על הצגת הממשק הגרפי למשתמש כלומר על וויזואליות התוכנה, על מעבר בין מסכי התוכנה, ושמירת קלטי המשתמש.
  - HRV\_METHODS קובץ המרכז את הפונקציות לחישוב המדדים הסטטיסטיים של שונות קצב הלב הממוצע, בזמן נסיעה או במנוחה.
    - הגרפי ועיצובו. LAYOUT\_UI קובץ המשמש לבניית הממשק הגרפי ועיצובו.
    - . המדדים EARLY\_P\_FUNCTIONS קובץ המרכז את כל פונקציות העזר לחישובי המדדים -
      - פובץ המרכז את כל פונקציות העזר עבור הממשק הגרפי. UI\_FUNCTIONS •
    - **globals** קובץ המכיל את כל המשתנים הגלובליים. באמצעות קובץ זה, יכולנו לגשת לכל המשתנים הגלובאליים בצורה אחידה מכל הקבצים ולעדכן אותם בקלות.

## 2. תיקוף הכלי

הכלי תוקף באמצעות ניתוח ידני של שני ניסויים, כל אחד במבנה קצת שונה. על מנת לתקף את הכלי ניתחנו ידנית את הקבצים שיצאו ממכשיר הBIOPAC של ניסויים אלו, והשוונו את הניתוח הידני אל מול התוצאות מהכלי שפיתחנו. דוגמא ניתן לראות ב<u>נספח ב</u>.

כמו כן, נערכו לאורך כל שלבי הפיתוח בדיקות קלט על הכלי התכנותי, הבדיקות בוצעו באמצעות מספר טבלאות DATA שונה, עבור מספר שונה של נבדקים, נסיעות, אירועים וקבוצות. בנוסף לכך, לאורך הפיתוח נערכו שלל בדיקות על מצבי קצה אפשריים ומתן הודעות מתאימות למשתמש.

## 3. מדריך למשתמש

כתבנו מדריך מפורט למשתמש ובנוסף הקלטנו מדריך מצולם. שני המדריכים מצורפים בקבצים נפרדים.

## פרק 5 - סיכום

## סיכום הישגי הפרויקט ותוצריו

פרויקט זה עסק באפיון ופיתוח כלי לניתוח אותות קצב לב לתמיכה בביצוע ניסויים המבוצעים באמצעות מכשיר ה-BIOPAC במחלקה להנדסת תעשייה וניהול. הפרויקט נעשה עבור עורכי הניסוי במחלקה, שהינם הלקוחות של הכלי, בדגש על ניסויים המבוצעים בסימולטור הנהיגה. מטרת העל של הכלי הייתה לשפר ולייעל את תהליך ניתוח הנתונים המתקבלים ממכשיר ה-BIOPAC ולאפשר לעורך הניסוי לקבל בצורה אוטומטית תמונת מצב אודות המדדים הסטטיסטיים של הנבדק במהלך שלבי הניסוי השונים (אירועים במהלך הניסוי). על מנת לעמוד במטרות אלו, נבנה כלי תכנותי באמצעות שפת Python.

כשלב מקדים לפיתוח הכלי, בוצע סקר ספרות מקיף שכלל נושאים בתחום אותות קצב הלב -HRV, HRV, וניתוחם בהקשר לנהיגה, וכן נסקרו המדדים הסטטיסטיים שבהם בחרנו להשתמש בעת יישום הכלי. בנוסף, באמצעות סקירת הספרות בחרנו את שפת התכנות למימוש הכלי, וסקרנו את התוכנות הקיימות כיום בשוק לבחינת אותות קצב הלב, וכן את הניתוחים שנוטים לבצע בכלים אלו, אשר עזרו לנו בעת עיצוב הכלי.

הפרויקט התבצע לטובת צורך ממשי במחלקה, דבר אשר עמד לנגד עינינו לאורך כל העבודה על הפרויקט, והדגיש את החשיבות שבמתן כלי איכותי ומדויק, אשר יסייע בצרכי המעבדה. העובדה כי מצפים להשתמש בכלי באופן מידי לצורכי מחקר, נתנה לנו תחושת אחריות גדולה והניעה אותנו לאורך כל שלבי הפרויקט.

ניתן לומר כי הכלי עמד במטרות שהוגדו לו, ועונה על הדרישות שהוגדרו ובלוחות הזמנים. בעזרת הכלי, תהליך הכנת הDATA שיוצא ממכשיר הBIOPAC וחישוב המדדים הסטטיסטיים המשקפים את מידת הלחץ או העומס על הנבדקים נעשה אוטומטית, בקלות ובמהירות.

#### המלצות להמשך מחקר ופיתוח

לאורך תהליך הפיתוח ויישום הפרויקט עלו הצעות לתוספות ושדרוגים בחלקי המערכת השונים אשר יושמו בפועל. עקב כך, ובעקבות מגבלות המחקר והזמן, ומתן עדיפות לחלקי הפיתוח האחרים, לא בוצעו ניתוחים סטטיסטיים בכלי. לכן מתוך הפרק האחרון של סקירת הספרות אשר מתמקד בניתוח הDATA, יישמנו את האפשרות לניפוי ערכים חריגים בכלי, וכן את האפשרות לראות מדדים המעידים על איכות הנתונים, ושאר הפרק נותר בגדר רעיון להמשך תהליך הפיתוח של הכלי בעתיד.

כמו כן, חשוב לציין שלאורך כל תהליך פיתוח הכלי, דאגנו לשמור על מודולריות בקוד, תכנתנו בגישת Top מנת שיהיה קל בעתיד להמשיך ולפתח את המערכת ולהוסיף לה מודולים נוספים, וכן על מנת down על מנת שיהיה קל בעתיד להמשיך ולפתח את המערכת ולהוסיף לה מודולים נוספים, וכן על מנת לקבל קוד קריא יותר וקל לבדיקה. הקוד מורכב ממספר קבצים (סקריפטים), אשר לכל אחד תפקיד שונה בתוכנה. בנוסף, לאורך כל הקוד ובעיקר לפני כל פונקציה, ישנן הערות, לפי התבנית המקובלת לכתיבת הערות בשפת Python.

#### המלצות עיקריות להמשך פיתוח:

(1) <u>מבחן שימושיות (Usability testing)</u> – על מנת לקבל תמונה ברורה של חווית המשתמש ושל ממשק המשתמש, כדאי לבצע מבחן שימושיות. מבחן שימושיות הינו מבחן מעבדה התנהגותי למיפוי בעיות בחוויות המשתמש או ממשק המשתמש, המבוסס על ניתוח התנהגותם של משתמשים

המייצגים את קהל היעד. במהלך המבחן, המשתמשים מתבקשים לבצע תסריטי שימוש מוגדרים, כאשר כל פעולותיהם ותגובותיהם, מתועדות ומנותחות לאחר מכן, במודלים התנהגותיים מחקריים.

- 2) יצירת Database לצורך שמירת היסטוריית הניסויים, יצירת באמצעות יצירת באמצעות יצירת במשק בין הכלי התכנותי שנבנה לתוכנת SQL. כך ניתן יהיה לשמור נתונים מניסויים שונים ואף להרחיב את הכלי לטובת השוואה בין ניסויים שונים.
  - 3) Real Time להפיק את התוצאות בזמן אמת, כלומר תוך כדי ביצוע הניסוי.
- 4) הסקה סטטיסטית- ביצוע של מבחנים סטטיסטיים שונים בכלי, כדי לאפשר לעורך הניסוי לקבל תשובות בנודע למובהקות תוצאות הניסוי. ניתן להוסיף ניתוחים סטטיסטיים על שאלונים שהנבדקים צריכים למלא לאחר נסיעה ברכב הסימולטור, למשל, ביצוע מבחן Anova לבחינת מובהקות סטטיסטית של הנבדקים או קבוצות בניסוי. בנוסף, ניתן לבדוק את הקורלציות בין מדדי HRV באמצעות מבחן פירסון.
- 5) <u>סוגי גרפים נוספים</u> מתן אפשרות להפקת גרפים נוספים, לדוגמא תרשים קופסא (boxplot) אשר ישמש להשוואה בין קבוצות הניסוי. ניתן לראות שימוש אפשרי לתרשים זה בסקירת הספרות.

#### נימה אישית

כבר בתחילת הדרך, ידענו כי פרויקט פיתוח כלי תוכנה בשפת תכנות שזרה לנו, וכולל גם ממשק משתמש יהיה מאתגר. יתרה מכך, העובדה שהפרויקט עוסק בתחום רפואי מורכב וזר לנו העצים את האתגר. על אף אתגרים אלו, החלטנו לקחת את הפרויקט מתוך אמונה כי התנסות זו תתרום לנו רבות הן בפן המקצועי והן בפן האישי. ואכן, מבחינה מקצועית התנסינו בכלים שרכשנו במהלך התואר (בעיקר בקורסי התכנות), וכן רכשנו ידע רב ולמידה עמוקה בשפת Python, בעבודה עם Git, בניסויים המתבצעים בסימולטור הנהיגה, ולמדנו להתמודד עם DATA מורכב.

בפן האישי, על אף שכבר ביצענו יחד פרויקטים במהלך התואר, הפרויקט לימד אותנו רבות על אופן ההתנהלות בצוות. למדנו כיצד לייעל את תהליך העבודה בצוות, לחלק את המשימות בצורה הנכונה לחוזקות ולחולשות של כל אחת מאיתנו, לחלק את המשימות על פני ציר הזמן ולתת עדיפות. בנוסף, חווינו תהליך שלם של פיתוח כלי ללקוח ממשי, תוך התמודדות עם קשיים ואתגרים אשר קיימים בעולם האמיתי, ושיפרנו את יכולותינו בניתוח וסיכום מאמרים, התנסחות בכתב והצגה בעל פה.

אנו מסיימות את לימודנו בהרגשה שהתואר ופרויקט הגמר בפרט, נתנו לנו כלים רבים ומגוונים המהווים בסיס להצלחתנו בפרויקטים עתידיים שניחשף אליהם.

## ביבליוגרפיה

Baldoumas, G., Peschos, D., Tatsis, G., Votis, C. I., Chronopoulos, S. K., Christofilakis, V., Kostarakis, P., Sarlis, N. V., Skordas, E. S., Naka, K. K., & Bechlioullis, A. (2018). Comparison of the R-R intervals in ECG and Oximeter signals to be used in complexity measures of Natural Time Analysis. 2018 7th International Conference on Modern Circuits and Systems Technologies (MOCAST), Thessaloniki, 1-4.

Bilchick, K.C., & Berger, R.D. (2006). Heart Rate Variability. J Cardiovasc Electrophysiol, 17(6), 691-694.

Brookhuis, K. A., & de Waard, D. (2010). Monitoring drivers' mental workload in driving simulators using physiological measures. Accident Analysis and Prevention, 42(3), 898–903.

Buendia, R., Forcolin, F., Karlsson, J., Arne Sjöqvist, B., Anund, A. & Candefjord, S. (2019). Deriving heart rate variability indices from cardiac monitoring-An indicator of driver sleepiness. Traffic Inj Prev, 20(3), 249-254.

Clifford, G. D. (2002). Signal Processing Methods for Heart Rate Variability. PhD thesis, Oxford University, UK.

Draghici, A. E., & Taylor, J. A. (2016). The physiological basis and measurement of heart rate variability in humans. Journal of Physiological Anthropology 35, 22.

Gent, P., Farah, H., Nes, N. & Arem, B. (2019). HeartPy: A novel heart rate algorithm for the analysis of noisy signals. Delft University of Technology. Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour, 66, 368-378.

Kleiger, R. E., Bigger, J. T., Bosner, M. S., Chung, M. K., Cook, J. R., Rolnitzky, L. M., Steinman, R.,& Fleiss, J. L. (1991). Stability over time of variables measuring heart rate variability in normal subjects. The American Journal of Cardiology, 68(6), 626-630.

Lee, H. B., Kim, J. S., Kim Y. S., Baek, H. J., Ryu, M. S., & Park, K. S. (2007). The relationship between HRV parameters and stressful driving situation in the real road. 2007 6th International Special Topic Conference on Information Technology Applications in Biomedicine, 198-200.

Makowski, D., Pham, T., Lau, Z.J., Brammer, J., Lespinasse, F., Hung, P.T, Schoelzel, C., Chen, A. (2020). NeuroKit2: A Python Toolbox for Neurophysiological Signal Processing.

McConnell, M., Schwerin, B., So, S., & Richards, B. (2019). RR-APET - Heart rate variability analysis software. Computer Methods and Programs in Biomedicine, 185.

Mehler, B., Reimer, B., & Wang, Y. (2011). A Comparison of Heart Rate and Heart Rate Variability Indices in Distinguishing Single-Task Driving and Driving Under Secondary Cognitive Workload. Proceedings of the Sixth International Driving Symposium on Human Factors in Driver Assessment, 590-597.

Meshkati, N. (1988). Heart Rate Variability and Mental Workload Assessment. Advances in Psychology, 52(C), 101–115.

Milivojević, M., Gavrovska, A., Reljin, I., & Reljin, B. (2017). Python Based Physiological Signal Processing for Vital Signs Monitoring. Proceedings of the 4th International Conference on Electrical, Electronic and Computing Engineering, 2, 1-4.

Miller, E.E., & Boyle, L.N. (2015). Driver behavior in road tunnels association with driver stress and performance. Journal of the Transportation Research Board, 2518, 60-67.

Moeyersons, J., Amoni, M., Huffel, S.B., Willems, R., & Varon, C. (2019). R-DECO: An open-source Matlab based graphical user interface for the detection and correction of R-peaks. PeerJ Computer Science, 1-20.

Nagpal, A., & Gabrani, G. (2019). Python for Data Analytics, Scientific and Technical Applications. Proceedings - 2019 Amity International Conference on Artificial Intelligence, 140-145.

Niskanen, J. P., Tarvainen, M. P., Ranta-aho, P. O., & Karjalainen, P. A. (2004). Software for advanced HRV analysis. Computer Methods and Programs in Biomedicine, 76(1), 73-81.

Niskanen, J.P., Lipponen, J.A., Ranta-Aho, P.O. & Karjalainen, P.A. (2008). Kubios HRV - A Software for Advanced Heart Rate Variability Analysis. IFMBE Proceedings, 22(3), 1022-1025.

Ozgur, C., Colliau, T., Rogers, G., Hughes, Z., & Myer-Tyson, E.B. (2017). MatLab vs. Python vs. R. Journal of Data Science, 15(3), 355-372.

Persson, A., Jonasson, H., Fredriksson, I., Wiklund, U., & Ahlström, C. (2020). Heart Rate Variability for Classification of Alert Versus Sleep Deprived Drivers in Real Road Driving Conditions. in IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems.

Qian Z., Fan A., Dawa, Dawaciren & Pan B. (2020). Retrospective cohort analysis of heart rate variability in patients with high altitude pulmonary hypertension in Tibet. Clinical Cardiology 2020, 43(3), 298-304.

Reyes, I., Nazeran, H., Franco, M., & Piven, E. F. (2012). Wireless photoplethysmographic device for heart rate variability signal acquisition and analysis. 34th Annual International Conference of the IEEE EMBS.

Rodríguez-Colon, S., Bixler, E.O., Li, X., VGONTZAS, A.N & LIAO, D. (2011). Obesity is associated with impaired cardiac autonomic modulation in children. International Journal of Pediatric Obesity, 6, 128-134.

Rodríguez-Liñares, L., Méndez, A. J., Lado, M. J., Vila, X. A., & Cuesta, P. (2013). An user-friendly toolkit for heart rate variability analysis: Suitable for automatic analysis of episodes. *2013 8th Iberian Conference on Information Systems and Technologies (CISTI)*, 1-4.

Roscoe, A.H. (1992). Assessing pilot workload. Why measure heart rate, HRV and respiration?. Biological Psychology, 34(2-3), 259-287.

Rosenthal, L. (2020). Normal Electrocardiography (ECG) Intervals.

Schubert, C., Lambertz, M., Nelesen, R. A., Bardwell, W., Choi, J. B. & Dimsdale, J. E. (2009). Effects of stress on heart rate complexity-A comparison between short-term and chronic stress. Biological Psychology, 80(3), 325-332.

Shakouri, M., Ikuma, L.H, Aghazadeh, F., & Nahmens, I.(2018). Analysis of the sensitivity of heart rate variability and subjective workload measures in a driving simulator: The case of highway workzones. International Journal Of industrial Economies, 66, 136-145

Shao, S., Wang, T., Wang, Y., Su, Y., Song, C. & Yao, C. (2020). Research of HRV as a Measure of Mental Workload in Human and Dual-Arm Robot Interaction. Electronics 2020, 9(12), 2174.

Sugaya, M., Nishida, Y., Yoshida, R., & Takahashi, Y. (2018). An Experiment of Human Feeling for Hospitality Robot Measured with Biological Information. 2018 IEEE 42nd Annual Computer Software and Applications Conference (COMPSAC).

Sztajzel J. (2004). Heart rate variability: a noninvasive electrocardiographic method to measure the autonomic nervous system. Swiss Med Wkly.

Tarvainen, M. P., Niskanen, J. P., Lipponen, J. A., Ranta-aho, P. O., & Karjalainen, P. A. (2014). Kubios HRV - Heart rate variability analysis software. Computer Methods and Programs in Biomedicine, 113(1), 210–220.

Tiberio, L., Cesta, A., & Belardinelli, M. (2013). Psychophysiological Methods to Evaluate User's Response in Human Robot Interaction: A Review and Feasibility Study. Robotics, 2(2), 92–121.

Vicente, J., Laguna, P., Bartra, A., & Bailón, R. (2011). Detection of Driver's Drowsiness by Means of HRV Analysis. *2011 Computing in Cardiology*, Hangzhou, 89-92.

Vollmer, M. (2015). A robust, simple and reliable measure of heart rate variability using relative RR intervals. Computing in Cardiology, 42(6), 609–612.

Yerkes, R. M., &Dodson, J.D. (1908). The relation of strength of stimulus to rapidity of habit-formation. Journal of comparative neurology and psychology, 18(5), 459-482.

Zhang, J., Wang, M., Wang, D., Li, X., Song, B., & Liu, P. (2018). Feasibility study on measurement of a physiological index value with an electrocardiogram tester to evaluate the pavement evenness and driving comfort. Journal of the International Measurement Confederation, 117, 1–7.

## נספחים

## נספח א – דרישות

דרישות פונקציונליות

תיאור	כותרת
המערכת תאפשר למשתמש להכניס את הקלטים הבאים : מספר נבדקים בניסוי, מספר נסיעות לכל נבדק (ברירת מחדל 1), מספר תרחישים בניסוי ושם עמודת התרחישים בקבצי הסימולטור.	קליטת פרטי הניסוי
המערכת תאפשר למשתמש להכניס שני נתיבים לקבצי הניסוי – נתיב לקבצי האק"ג ונתיב לקבצי הסימולטור עבור כל נבדק. המשתמש יתבקש להכניס קבצים בפורמט שם קבוע: par1.txt, par2.txt sim1.plt, sim2.plt	קליטת הDATA של הניסוי
המערכת תאפשר למשתמש להכניס כקלט טווח לניפוי חריגי RR, או להשתמש בניפוי הדיפולטיבי לערכים שלא בטווח 0.6-1.2 שניות.	ניפוי חריגי RR
המערכת תאפשר למשתמש לבחור באיזה שיטה הוא מעוניין לנתח את HRV. ניתן לבחור מספר שיטות.	בחירת שיטות לניתוח
מבוצע תהליך של הכנת ה- DATA לצורך ביצוע חישובים עבור כל נבדק בנפרד לטובת חישוב מדדי HRV. המערכת תסנכרן בין זמני התרחישים של כל נבדק – בין קבצי הפלט מה- ECG ומסימולטור הנהיגה, ותיצור DATA מוכן לניתוח. כמו כן, המערכת תדע להתמודד עם מצבים בהם מדידת הזמן בסימולטור הנהיגה התחילה לפני או אחרי מדידת הזמן במכשיר ה BIOPAC.	הכנת הנתונים
המערכת תחשב את מדדי HRV של כל תרחיש, עבור כל נבדק, עבור כל נסיעה – לפי <u>הנוסחאות לחישוב המדדים מהספרות</u> SDNN ,SDSD ,RMSSD, (HRVTi ,PNN50).	חישוב מדדי HRV
המערכת תציג טבלה שמסכמת את המדדים שחושבו לכל נבדק. עמודות הטבלה יהיו : מספר נסיעה, מספר נבדק, מספר תרחיש ועמודה נוספת לכל מדד שנבחר לניתוח HRV.	הצגת התוצאות
המערכת תציג עבור כל ערך מדד שיחושב בטבלה הסופית את הנתונים הגולמיים שעל פיהם חושב המדד (לדוגמא אחוז שלמות, ערך מינימום, ערך מקסימום, חציון, ממוצע וכו׳).	איכות הנתונים

הפקת גרפים	המערכת תאפשר הצגת גרפים רלוונטיים לבקשת המשתמש. המשתמש יוכל לבצע פילטור – הוא יוכל לבחור על אילו נבדקים הוא מעוניין להציג את הגרפים, איזה מדדים להציג ואיזה סוג של גרף הוא מעונין שהמערכת תפיק (מתוך רשימת סוגי גרפים אפשריים במערכת).
הוצאת נבדקים	המערכת תאפשר להוציא נבדקים חריגים מהניסוי במידת הצורך, אך תשמור על
חריגים	המספור הכרונולוגי של הנבדקים בסדר שבו ביצעו את הניסוי (כלומר תאפשר
מהניסוי	"חורים" במספור הנבדקים של הניסוי).

## דרישות לא פונקציונליות

כותרת	תיאור
לת PICKLE לת	המערכת תשתמש בחבילת PICKLE של Python אשר תאפשר עיבוד מהיר ושליפה מהירה מקבצי נתונים גדולים.
	.txt, .plt, .xlsx, .csv : המערכת תתמוך בפורמטים שונים של קבצים. למשל
שק למשתמש	המערכת תכיל ממשק משתמש גרפי (GUI) המחולק לשני חלקים מרכזיים : פלטפורמת נתונים והצגת התוצאות (כולל הצגת ניתוחים וגרפים).
צועים – זמני תגובה	קליטת הנתונים והצגת התוצאות יתבצעו תוך 2 דקות לנבדק לכל היותר.
וא קבצים ל- XLSX	.Excel המערכת תתמוך ביכולת ייצוא קבצים לגיליון

# נספח ב - תיקוף הכלי

# פלט מהתוכנה

<b>Participant</b>	Ride Number	Scenario	Group	Average BPM	RMSSD	SDSD	SDNN	PNN50
10	1	1	1	78.4842	0.0361	0.0361	0.0311	4.7619
10	1	3	1	75.8584	0.0529	0.0528	0.0566	21.875
10	1	4	1	80.8529	0.0325	0.0324	0.0278	9.0909
10	2	2	1	84.1927	0.0305	0.0305	0.0225	3.3333
10	2	5	1	81.849	0.0401	0.0399	0.0827	5.5556
10	2	8	1	75.2224	0.0464	0.0463	0.0499	13.7931

# בדיקה ידנית לדוגמא

RR	Time	מרווחים	מרווחים בריבוע			
0.816	430.747	-0.065	0.004225			
0.751	431.563	0.009	8.1E-05	נבדק 10 נסיעה 1 תרחיש 1		נבדו
0.76	432.314	-0.006	3.6E-05	מספר מרווחים	סכום ריבועים	RMSSD
0.754	433.074	-0.014	0.000196	21	0.027318	0.0361
0.74	433.828	-0.023	0.000529			
0.717	434.568	0.044	0.001936			
0.761	435.285	0.062	0.003844			
0.823	436.046	-0.051	0.002601			
0.772	436.869	0.029	0.000841			
0.801	437.641	0.005	0.000025			
0.806	438.442	-0.044	0.001936			
0.762	439.248	-0.031	0.000961			
0.731	440.01	0.029	0.000841			
0.76	440.741	0.017	0.000289			
0.777	441.501	-0.047	0.002209			
0.73	442.278	-0.006	3.6E-05			
0.724	443.008	0.033	0.001089			
0.757	443.732	0.001	0.000001			
0.758	444.489	-0.045	0.002025			
0.713	445.247	0.041	0.001681			
0.754	445.96	0.044	0.001936			
0.798	446.714					

```
scenario num = 0 # Number of scenarios (input)
par num = 0 # Total number of participants (input)
par_ride_num = 0 # Number of rides each participant went through (input)
par_not_existing = [] # List of participants excluded from the experiment
list_of_existing_par = [] # List of participants left after deleting the
group_num = 0 # Number of groups in the experiment (input)
lists_of_groups = [] # (input) The list of subjects is associated with
groups, in each index a different group: 0=group1, 1=group2....
main_path = "" # The path of the main folder (input)
biopac_sync_time = 0.0 # Number of seconds for synchronization (input)
percent = 0 # Stores processing and loading percentages
is pkl = True # checking if the file type is pickle
scenarios list = [] # list of scenarios for Graph window
rides list = [] # list of rides for Graph window
```

```
list max rr = [] # List of max value of each scenario (RR) -
list completeness rr = [] # List of completeness (%) of each scenario (RR)
RR_lower = 0  # RR lower range - for exceptional screening (input)
RR_upper = 0 # RR upper range - for exceptional screening (input)

BPM_lower = 0 # BPM lower range - for exceptional screening (input)

BPM_upper = 0 # BPM upper range - for exceptional screening (input)
summary_table = pandas.DataFrame(columns=header_summary_table) # create
header_data_quality = ["Participant", "Ride Number", "Scenario", "Group",
"Start time (sec)", "End time (sec)", "Duration (sec)",
data quality table = pandas.DataFrame(columns=header data quality) #
methods list = ["Average BPM", "RMSSD", "SDSD", "SDNN", "PNN50",
```

```
def SDNN(list of rr flag):
   return listSDNN[1:len(listSDNN)]
```

```
globals.list count rr intervals flag[i])
                if round(abs(list of rr flag[i][j+1] -
                    list count above50[i] += 1
            listPNN50[i] = 0
    return listPNN50[1:len(listPNN50)]
def Baseline RMSSD(file RR):
```

```
SDNN_baseline_avgRR) ** 2
        SDSD baseline sum DIFF RR += abs(file RR.at[line + 1,
'RRIntervals'] - file RR.at[line, 'RRIntervals'])
    SDSD baseline avg D = SDSD baseline sum DIFF RR / (len(file RR) - 1)
    line2 = 0
    while line2 < len(file RR) - 1:</pre>
        SDSD baseline sum += (abs(file RR.at[line2 + 1, 'RRIntervals'] -
```

```
line = 0
  count_D_above50ms = 0
  while line < len(file_RR) - 1:
       if round(abs(file_RR.at[line + 1, 'RRIntervals'] - file_RR.at[line,
'RRIntervals']), 3) > 0.05:
       count_D_above50ms += 1
       line = line + 1
       PNN50_baseline = (count_D_above50ms / (len(file_RR) - 1)) * 100
       return PNN50_baseline
```

#### LAYOUT\_UI קובץ

```
import PySimpleGUIQt as sq
def graphs window layout():
```

```
sq.Listbox(values=globals.scenarios list,
```

```
select mode=sq.SELECT MODE MULTIPLE),
```

```
def data quality table window layout(dq table list):
leadings=globals.header data quality,
def summary table window layout(summary table list):
```

```
co a XLSX file")]
```

```
def loading window layout():
```

```
def exceptions values layout():
```

```
sq.Spin([round(i, 1) for i in list(linspace(0, 2, 21))],
```

```
def path load window layout():
```

```
sg.Button("CONTINUE", size=(220, 45), font=("Century
def optional window layout():
                                     d color="transparent", size=(0, 20))
```

```
def open window layout():
 layout open window = \
```

```
ize=(670, 40), font=("Century Gothic", 18),
sq.Text("
```

```
import numpy as np
import pandas
import HRV_METHODS
       :param par: DataFrame of par data
        :type par: DataFrame
        :type parSIM: DataFrame
       :type col_name: str
   exceptions ok = check filter type(col name)
                     par.at[i, 'Scenario'] = scenario # match
```

```
lst[scenario].append(par.at[i, col name]) # מכנים
def check filter type(col name):
    if globals.filter type == globals.Filter.NONE:
    if globals.filter type == globals.Filter.BPM and col name != "BPM":
par.at[i, 'BPM'] # insert min value
par.at[i, 'BPM'] # insert max value
```

```
par.at[i, 'RRIntervals'] # insert max value
    if par.at[i, 'RRIntervals'] is None:
            :param parRR: DataFrame of RR data
```

```
# print(*globals.list_of_existing_par)
def list hrv methods(avg base, baseRR, list of rr flag):
    listBaseSDSD = [HRV METHODS.Baseline SDSD(baseRR)] *
    listBasePNN50 = [HRV METHODS.Baseline PNN50(baseRR)] *
globals.scenario num
listBaseSDSD, listPNN50, listRMSSD, listSDNN, listSDSD
BPM': listBaseBPM,
listBaseSDNN,
                          'Baseline SDSD': listBaseSDSD, 'Baseline PNN50':
listBasePNN50,
                                                zip(listBaseRMSSD,
listRMSSD)],
                                                zip(listBaseSDNN,
listSDNN)],
```

```
zip(listBaseSDSD,
listSDSD)],
                                                zip(listBasePNN50,
listPNN50)1
def make par group list(par):
def calc rr num of rows per flag():
list count rr flag.append(globals.list count rr intervals flag[i] + 1)
def filling dg table(listBPM per scenario, par, ride, group list):
    list count rr flag = calc rr num of rows per flag()
        globals.data quality table.append(pandas.DataFrame({'Participant':
```

```
globals.scenario num + 1)),
group_list,
```

```
parRR.insert(2, 'Scenario', [0 for x in range(0, (len(parRR)))],
parRR['Time'] = [round(x - globals.biopac_sync_time, 3) for x in
parRR['Time']] # Subtract the seconds from the remaining rows
def dq completeness bpm(listBPM per scenario):
def dq completeness rr():
     for i in range(globals.scenario num):
         if globals.list count rr intervals flag[i + 1] == 0:
globals.list null bpm[i]) / globals.list count rr intervals flag[
def avg med bpm(list of bpm flag):
```

```
listBPM.append(sum(list of bpm flag[i]) /
          listBPM.append(0)
      listBPM per scenario.append(len(list of bpm flag[i]))
  return listBPM, listBPM per scenario
+ str(ride) + "\\" + "ecq",
```

```
os.listdir(
parSIM['Time']]
 os.listdir(
def initial data quality():
```

```
globals.list_max_rr = [0] * globals.scenario_num
globals.list_null_rr = [0] * globals.scenario_num
globals.list_completeness_rr = [0] * globals.scenario_num
globals.list_median_rr = [0] * globals.scenario_num
```

#### UI\_FUNCTIONS קובץ

```
import PySimpleGUIQt as sq
import numpy as np
path load window layout, exceptions values layout, \
data quality table window layout, graphs window layout
def windows initialization part 1():
    layout open window = open window layout()
```

```
exceptions values window.hide()
def initial optional(optional window):
str(i)).update(globals.list of existing par)
```

```
sg.popup quick message ("One or more of the groups was left
element in list values)
            globals.lists of groups.append(values9['group' + str(i)]) #
    return correct optional window
       sg.popup quick message("Please fill in the Main Folder's field".
```

```
background color='red', location=(970, 880))
checkFiles of base(
        if checkFiles of tables pickle(values2):
```

```
def windows initialization part 2(is newload):
pandas.read pickle(os.path.join(globals.main path + "\\" + "summary table"
pandas.read pickle(os.path.join(globals.main path + "\\" +
pandas.read excel(os.path.join(globals.main path + "\\" + "summary table" +
summary_table list]
```

```
parameter, table):
            list participants[i].append(
participant num input[i]) & (table['Scenario'] == line sc), [
    x chart width = 1 / len(participant num input)
    for i in range(len(participant num input)):
        br list.append(br1)
```

```
str(participant num input[i]))
            list participants[i].append(np.average(table.loc[(table['Ride
def plot groups scenarios (axis x scenarios input, group num, parameter,
```

```
list groups[i].append(np.average(
def plot groups rides(group num, ride input, parameter, table):
def general graph avg(scenarios, rides, parameter, table):
       for line sc in scenarios:
```

```
def draw all graphs(list of columns input, list of list columns,
      br list.append(br1)
      os.mkdir(dir name)
   pkl name = filename+".pkl"
   file path = os.path.join(dir name, pkl name)
      for i in range(len(globals.summary table.index)):
globals.summary table.to pickle(file path) # של פיקל שמרתי כאן
          summary table list[i][2] = summary table int[i][2]
```

```
summary table list] # make str list
def checkFolders of rides(load list, values):
def checkFolders of base(load list, values):
    flag = True
            flag = False
    if not flag:
    return flag
```

```
def checkFiles of rides(load list, values):
                    if str(globals.list_of_existing_par[
load list[folder])) != len(
               if str(globals.list of existing_par[
str(globals.list_of_existing_par[i]) + " of folder " + load list[
```

```
sg.popup quick message (message, font=("Century Gothic",
    return flag
def checkFiles_of_tables_pickle(values):
file:
def exportEXCEL summary(values):
```

```
values['Average BPM'] and values['Baseline'],
                                     columns=headerlist) # כייצוא CSV
def exportEXCEL dq():
    path = sg.popup get folder(no window=True, message="choose folder")
```

```
if lower >= upper:
AABnUlEQVQ4y8WSv2rUQRSFv7vZgJFFsQg2EkWb4AvEJ8hqKVilSmFn3iNvIAp21oIW9haihBRK
qzQur4MCpBGEEd1PQDfQ74HYR+LfeQOAOYAmgAmbly+dgfid5CHPIKqC74L8RDyGPIYy7+QQjFW
UCI8pIKW/OHA7kD2YYcpAKgM5ABXk4qSsdJaDOMCsgTIYAlL5TQFTyUIZDmev0N/bnwqnylEBQS
AABU01EQVQ4y52TzStEURiHn/ecc6XG54JSdlMkNhYWsiILS01sJaUsLW2Mv8CfIDtr2VtbY4GU
ArDHDg91UahHFsMxbKWycYsjze4muTsP64vT43v7hSf/A0FgdjQPQWAmco68nB+T+SFSqNUQgcI
eN9kkCwxsNkAqRWy7+B7Z00G3xVc2wZeMSI4S7sVYkSk5Z/4PyBWROqvox3A28PN2cjUwinQC9Q
            tree.Insert(parent, fullname, f, values=[], icon=file icon)
def initial tree(element, label):
def all input 0 9(event, open window, values):
```

```
open window['scenario num'].update(values['scenario num'][:-1])
values['scenario col num'][
open window['scenario col num'].update(values['scenario col num'][:-1])
        open window["biopac sync time"].update("0")
def create empty folders():
        if os.path.exists(path + "\\main folder"):
        os.makedirs(path + "\\main folder\\base\\base ecg")
        os.makedirs(path + "\\main folder\\base\\base rr")
            os.makedirs(path + "\\main folder\\ride " + str(ride) +
```

```
os.startfile(path)
def exceptions checkbox handle(event8, exceptions values window, values8):
exceptions values window.element(' SPIN RR LOWER').update(disabled=False)
exceptions values window.element(' SPIN RR UPPER').update(disabled=False)
exceptions values window.element(' SPIN RR LOWER').update(disabled=True)
exceptions values window.element(' SPIN RR UPPER').update(disabled=True)
```

```
exceptions values window.element(' SPIN BPM UPPER').update(disabled=False)
exceptions values window.element(' SPIN BPM LOWER').update(disabled=True)
exceptions values window.element(' SPIN BPM UPPER').update(disabled=True)
def save input open window(values):
    qlobals.biopac sync time = float(values['biopac sync time'])
def loading window update(loading window, start time):
str(len(globals.list_of_existing_par)))
        loading window.element("percent").update("100 %")
def window update custom graph(graph window):
    graph window.FindElement("x axis rides").Update(True)
    graph window.FindElement("bar pars").Update(True)
    graph window.FindElement('scenarios listbox').Update(disabled=True)
    graph window.FindElement('rides listbox').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('participant listbox').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('y axis').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('x axis scenarios').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('x axis rides').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('bar pars').Update(disabled=False)
    graph window.FindElement('bar groups').Update(disabled=False)
```

```
window_update_general_graph(graph_window):
      graph_window.FindElement('x axis scenarios').Update(disabled=True)
graph_window.FindElement('x axis rides').Update(disabled=True)
graph_window.FindElement('bar pars').Update(disabled=True)
      graph_window["SELECT ALL rides"].update(disabled=True)
graph_window["CLEAN ALL rides"].update(disabled=True)
graph_window["SELECT ALL sc"].update(disabled=True)
graph_window["CLEAN ALL sc"].update(disabled=True)
def window update x axis rides(graph window):
      graph_window['scenarios listbox'].update("")
graph_window['scenarios listbox'].update(globals.scenarios_list)
      graph_window["SELECT ALL rides"].update(disabled=False)
graph_window["CLEAN ALL rides"].update(disabled=False)
      graph window["CLEAN ALL sc"].update(disabled=True)
def window update x axis scenarios(graph window):
      graph window["CLEAN ALL rides"].update(disabled=True)
```

```
import numpy as np
make_par_group_list, sync_RR
from UI_FUNCTIONS import exportEXCEL_summary, checks_boundaries,
plot groups scenarios, general graph avg,
window update custom graph, \
    window update general graph, window update x axis rides,
window update x axis scenarios
car num in file: # ל המספר אם
```

```
avg_med_bpm(list_of_bpm_flag)
early process rr(index in folder, ride)
group list)
```

```
def ui():
                   sg.popup quick message('At least one of the
                   initial list of existing par()
```

```
open window.hide()
optional window.element('Exclude OPTIONAL').update(visible=False)
optional window.element('Choose OPTIONAL').update(visible=True)
optional window.element('Choose OPTIONAL').update(visible=False)
str(i)).update(visible=False)
                    initial list of existing par()
str(i)).update(visible=False)
str(i)).update(globals.list of existing par)
```

```
globals.group num:
                        sg.popup_quick_message("Select a number of groups
group correct, values9)
                    optional window.hide()
```

```
exceptions values window.read()
exceptions values window, values8)
globals.Filter.NONE
exceptions values window.close()
                                                globals.RR upper =
checks boundaries (globals.RR lower, globals.RR upper):
                                                    globals.filter type =
globals.Filter.RR
                                                    sg.popup_quick_message(
```

```
globals.filter type =
globals.Filter.BPM
globals.BPM upper) and checks boundaries(
globals.RR upper):
                                                    globals.filter type =
globals.Filter.BOTH
                                                    sg.popup quick message(
                                        finish while loop = False
```

```
pickle early process)
windows initialization part 2(is newload)
                    exportEXCEL summary(values4)
```

```
window update custom graph(graph window)
                            window update x axis scenarios(graph window)
                            graph window['participant listbox'].update("")
listbox'].update(globals.list_of_existing_par)
listbox'].update(disabled=True)
listbox'].update(disabled=False)
                           graph window['scenarios listbox'].update("")
listbox'].update(globals.scenarios list)
                            graph window.hide()
```

```
sg.popup quick message ('You have to choose specific participants!',
sg.popup quick message(
bar participants input = values5['participant listbox']
values5['y axis']
                                                        p4 =
Process(target=plot rides, args=(
bar participants input, rides input, axis y input,
globals.summary table))
```

```
p4.start()
Process(target=plot groups rides, args=(
                                                 p6.start()
                                         sg.popup quick message ('You have to
                                                     sg.popup_quick_message(
```

```
Process(target=plot with scenarios, args=(
globals.summary table))
                                                     p3.start()
globals.group num, axis y input,
globals.summary table))
```

```
p7.start()
data quality table window.element("DataQTable").update(
                            data quality table window.hide()
data quality table window.read()
   restart = ui()
    if restart:
       os.system('main.py')
```